

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2024

Mgr. Lenka Zítková

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Historie zámeckého parku v Opočně

Bakalářská práce

Autor:	Mgr. Lenka Zítková
Studijní program:	B7105 Historické vědy
Studijní obor:	B022201 Historické vědy – specializace Archivnictví
Forma studia:	kombinovaná
Vedoucí práce:	Mgr. Jindřich Kolda, Ph.D.

Hradec Králové 2024

Zadání bakalářské práce

Autor:	Mgr. Lenka Zítková
Studium:	F20BK0030
Studijní program:	B0222A120001 Historické vědy
Studijní obor:	Archivnictví
Název bakalářské práce:	Historie zámeckého parku v Opočně
Název bakalářské práce AJ:	History of the castle park in Opočno

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce je zaměřena na zmapování minulosti zámeckého parku v Opočně. Popisuje jeho vznik a význam v kontextu doby. V práci je zmíněna i výsadba vzácných dřevin, změny, které zámecký park v průběhu doby postihly, či rozbor nerealizovaných staveb v opočenském zámeckém parku společně s jejich zamýšlenou lokací. V práci vycházíme především z materiálů dochovaných v regionálních archivních fondech a zdrojů státního zámku Opočno (dochovaných map parku, fotografií a stavebních plánů jeho budov). Na jejich základě bude stanovena typologie pramenů, které jsou pro tento druh výzkumu použitelné.

Prameny:

- SOA Hradec Králové, fond *Velkostatek Opočno*.
- Sbírkový NKP Zámek Opočno.

Literatura:

- CÁKOVÁ-HOŠTÁLKOVÁ, Božena a kol. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 2004, 524 stran. ISBN 80-7277-279-1.
- HIEKE, Karel. *České zámecké parky a jejich dřeviny*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1984, 464 stran. ISBN 07-036-84.
- PTÁČEK, Josef. *Dobruška a Opočno*. Praha: Paseka nakladatelství, 2008, 62 stran. ISBN: 978-80-7185-926-0.

Zadávací pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jindřich Kolda, Ph.D.

Oponent: PhDr. Sixtus Bolom Kotari, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 21.12.2021

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucího bakalářské práce) samostatně a uvedla všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 23.4.2024

Mgr. Lenka Zítková

Poděkování:

Ráda bych na tomto místě poděkovala Mgr. Jindřichovi Koldovi, Ph.D. za jeho vstřícný přístup, cenné rady a ochotu, které mě psáním práce provázely. Obrovské díky patří Mgr. Tomášovi Kořínkovi, kastelánovi státního zámku v Opočně, za zpřístupnění materiálů, cenné rady, ale i důležitou podporu při psaní závěrečné práce.

Anotace:

ZÍTKOVÁ, Lenka, *Historie zámeckého parku v Opočně*, Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2024, 62 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce je zaměřena na zmapování minulosti zámeckého parku v Opočně. Popisuje jeho vznik a význam v kontextu doby. V práci je zmíněna i výsadba vzácných dřevin, změny, které zámecký park v průběhu doby postihly, či rozbor a popis staveb v opočenském zámeckém parku společně s jejich lokací. V práci vycházíme především z materiálů dochovaných v regionálních archivních fondech a zdrojů státního zámku Opočno (dochovaných map parku, fotografií a stavebních plánů jeho budov). Na jejich základě byla stanovena typologie pramenů, které jsou pro tento druh výzkumu použitelné.

Klíčová slova:

Opočno, park, Colloredo-Mannsfeld, Trčkové z Lípy, vzácné dřeviny

Annotation:

ZÍTKOVÁ, Lenka, *History of the castle park in Opočno*, Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2024, 62 pp. Bachelor's thesis.

The bachelor's thesis is focused on mapping the past of the castle park in Opočno. It describes its origin and significance in the context of the time. The work also mentions the planting of rare trees, the changes that have affected the castle park over time, or an analysis and description of the buildings in the Opočno castle park together with their location. In our work, we are mainly based on materials preserved in regional archive funds and sources of the state castle Opočno (preserved maps of the park, photographs and building plans of its buildings). Based on them, a typology of sources applicable to this type of research was determined.

Keywords:

Opočno, park, Colloredo-Mannsfeld, The Trčka's of Lípa, rare trees

OBSAH

Číslo	Kapitola	Strana
OBSAH		8
ÚVOD		9
1	Zámecký park v Opočně-prameny a bádání	11
1.1	Dostupné prameny	11
1.2	Stav bádání	12
2	Stručná historie města a opočenského panství	15
2.1	Počátky opočenského panství	15
2.2	Opočenské panství ve vlastnictví Trčků z Lípy	17
2.3	Přestavby za vlády Colloredo-Mansfeldů	18
3	Zámecké parky a zahrady v České republice	21
3.1	Vznik a vývoj zámeckých zahrad a parků	21
3.2	Zahrada a krajinářský park Colloredo-Mansfeldů v Dobříši	23
4	Historie zámeckého parku	25
4.1	Charakteristika parku	25
4.2	Vývoj parku	26
4.2.1	Obora	26
4.2.2	Zahrada	28
4.2.3	Rudolfovo údolí	31
4.3	Stavby v parku	40
4.3.1	Letohrádek	41
4.3.2	Oranžerie	43
4.3.3	Čínský pavilon	48
4.3.4	Hájenka	51
4.3.5	Převlékárna	53
4.3.6	Vodárna	55
4.4	Flora zámeckého parku	59
4.5	Hmyz	61
5	Shrnutí	62
6	Závěr	64
SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY		66

ÚVOD

Opočno je malebným městem v podhůří Orlických hor. Počátky tohoto malého města sahají až do doby bronzové, kdy bylo území osídleno prvními obyvateli. První zmínky se objevují až kolem roku 1000. V rámci dějin opočenského panství a města Opočna již bylo mnoho historických témat vyjasněno. Bohatá je i historie významných rodů, které jsou s Opočnem v průběhu staletí spojeny, ať už to je jeden z nejvýznamnějších rodů východních Čech, Trčkové z Lípy, nebo slavný rod Colloredo-Mannsfeldů. Řada prací se zaměřovala i na jednoho z posledních vlastníků opočenského panství, knížete Josefa II. Colloredo-Mannsfelda, a jeho zájmy, jako například cesty do Ameriky a Afriky na počátku 20. století. Avšak nevznikla žádná rozsáhlejší ucelená práce o historii opočenského zámeckého parku. Když už se nám podaří v některém literárním díle, nebo studii, park nalézt, hovoří se o něm pouze okrajově. Obecně téma historie zámeckých zahrad a parků není dle dochovaných prací a jejich počtu natolik atraktivní jako historie rodu či panství. A právě tento důvod vedl k vypracování bakalářské práce.

Hlavním cílem práce je přiblížení opočenského zámeckého parku v průběhu staletí za pomoci dostupných historických pramenů, dochovaných historických plánů a stavebně historických plánů. A popsání historie zámeckého parku v jedné ucelené práci. Bude nás zajímat, jak historie parku jako takového, tak vysazení vzácných dřevin či stavby, které se v parku nacházejí.

V prvních kapitolách se zaměříme na rozbor literatury a dochovaných pramenů či jejich umístění v archivech ČR. Zaměříme se zde i na dosavadní badatelské počiny a jejich výsledky. Vymezíme si prameny, které byly použity k vypracování této práce, přístupnost archivních fondů nebo na dochované plány opočenského parku. Krátce se zastavíme u toho, jak vypadal zájem věnovaný zámeckým zahradám a parkům.

Další kapitolou stručně nastíníme vznik města Opočna a důležité události v jeho vývoji. Nemíneme ani téma opočenského panství, které je s historií města, a zvláště historií zámeckého parku těsně spjato. Pokusíme se v historii opočenského panství vymezit nejdůležitější milníky a klíčové události, které jsou pro nás důležitým mostem k pochopení a osvětlení historie zámeckého parku.

Stěžejní kapitola celé práce se bude věnovat historii opočenského zámeckého parku. A to, jak jeho tvůrcům, stavebně-historickému vývoji, či stavbám, které v parku vznikly, i těm, které se v něm stále nacházejí. Bude čerpáno z dochovaných pramenů, plánů i stavebně-historických průzkumů. Podíváme se i na realizaci výsadby v zámeckém parku.

Závěrem krátce shrneme celou práci a čtenáři umožníme krátké seznámení s výsledky naší práce i klíčovými informacemi získanými z dostupných materiálů a pramenů.

1 ZÁMECKÝ PARK V OPOČNĚ- PRAMENY A BĀDÁNÍ

Následující kapitola bude věnována identifikaci klíčových pramenů a bádání, které nám umožní lépe porozumět historii tohoto zámeckého parku. V kapitole nahlédneme na dosavadní výzkumy věnované opočenskému zámeckému parku, zhodnotíme přínosy bádání a identifikuje potenciální mezery ve znalostech, které chce tato bakalářská práce doplnit a obohatit.

1.1 Dostupné prameny

Základem pro vypracování historického vývoje zámeckého parku nám bezesporu budou materiály získané ze zámeckých zdrojů, ať už se jedná o plány parku, historické fotografie nebo stavebně-historické průzkumy. Další materiály můžeme najít v archivních fondech. Materiály k opočenskému panství, které se částečně mohou dotýkat zámeckého parku, se nachází ve státním okresním archivu v Rychnově nad Kněžnou, kde se nachází fond Opočno, který je vymezený rokem 1548 až 1945.¹

Důležitým, a pro historii parku stěžejním, archivním fondem je fond Velkostatek Opočno, který se nachází ve státním oblastním archivu v Hradci Králové, v archivním oddělení v Zámrsku. Fond Velkostatek Opočno obsahuje materiál z let 1581 až 1948, tento fond obsahuje patrimoniální registraturu řazenou do 90 skupin, urbáře, hospodářské účty, mapy a plány. Hlavním materiálem, který se dá z fondu čerpat skrz opočenský zámecký park je především soubor map a plánů, který zachycuje park v různých obdobích a současně plány staveb v parku, přesněji plán č. 1359-1401, 5 kartonů spisů č. 43, 43A, 43B, 43C a 43D po roce 1882 a účetní přílohy z 19. století. Fond Velkostatek Opočno ale není zpracován, což částečně komplikuje dostupnost informací o historii opočenského parku.²

Posledním fondem, týkajícím se Colloredo-Mannsfeldů, je fond Ústředního ředitelství Colloredo-Mannsfeldů ve státním oblastním archivu v Praze. Mezi podřízené

¹ SOKA Rychnov nad Kněžnou, fond archiv města Opočna.

² SOA Zámrsk, fond Velkostatek Opočno (nezpracováno).

oblasti ústřednímu ředitelství patřil právě Velkostatek Opočno. Ve fondu se dochoval spíše zlomek písemností především od roku 1845. Tento fond poukazuje na hospodaření rodu Colloredo-Mannsfeldů, ale bohužel vzhledem k dochování pouze zlomku písemností nám nemůže podat ucelený obraz a informace o opočenském parku se zde mohou objevovat spíše výjimečně.³

1.2 Stav bádání

Opočenský park je v literatuře málo prozkoumaným tématem. Obecně nebyly zámecké zahrady a parky centrem zájmů, a tak můžeme jejich téma najít v literatuře spíše okrajově. Objevují se práce zabývající se tématy entomologie či okrasnými dřevinami. Nalezneme práce zabývající se parkem Colloredo-Mannsfeldů v Dobříši, jako například práce Pavly Kocurové⁴ nebo práce Lubomíra Kepky, která se zabývá vývojem zahradních stylů na panství Colloredo-Mannsfeldů, zde najdeme i krátké vymezení opočenského zámeckého parku⁵. Zámeckým zahradám se v literatuře věnovala například Božena Pacáková-Hošťálková, Jaroslav Petrů⁶, Karel Hieke⁷ nebo Josef Ptáček a kolektiv. Autoři se v pracích převážně věnovali vývoji zahrad v kontextu doby. Soustředili se především na historický vývoj zahrad a parků, jejich úpravy a stavební prvky i s významnými architekty. Neméně zájmu bylo věnováno i dřevinám, které se v parku vyskytovaly.⁸

Zatímco bádání okolo opočenského panství má rozsáhlejší charakter. Jedním z prvních, komu se podařilo nastínit představy o vývoji města i tehdejšího hradního areálu, byl August Sedláček.⁹ Ale nebyl ani zdaleka jediným, koho po badatelské stránce historie města Opočna zaujala. Tématu se věnoval také místní farář Antonín Flesar, který

³ SOA Praha, fond Ústřední ředitelství Colloredo-Mansfeld.

⁴ KOCUROVÁ, Pavla. *Zahrada zámku v Dobříši a její výzdoba*, Praha, 2017. Magisterská diplomová práce.

⁵ KEPKA, Lubomír. *Vývoj zahradních stylů na panství Colloredo-Mansfeldů*, Praha, 2009. Bakalářská práce.

⁶ PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, Božena, PETRŮ, Jaroslav. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha, 2004.

⁷ HIEKE, Karel. *České zámecké parky a jejich dřeviny*, Praha, 1984.

⁸ PTÁČEK, Josef a kol. *Toulky zámeckými parky Čech a Moravy*, Praha, 1997.

⁹ SEDLÁČEK, August. *Hrady zámky a tvrze království českého*, díl II., Praha, 1994.

vytvořil knihu dějin Opočenska, sám se v Opočně narodil.¹⁰ Poté se vývoji Opočenska věnovaly i další publikace, ať už byly autory Karel Kuča¹¹, Václav Rathouský¹², Josef Ptáček¹³ nebo v novější publikaci Ondřej Tikovský a Jaroslav Šůla¹⁴.

Můžeme najít i zdroje, které cílí především na rody, které v Opočně pobývaly, zde se jedná hlavně o diplomové práce. Ať už významný východočeský rod Trčků z Lípy, jehož historií se ve své tvorbě věnoval Josef Šůla¹⁵ nebo Jaroslav Láska¹⁶. A ve své diplomové práci se jim věnoval například Ondřej Pavlovec nebo Ondřej Barcal.¹⁷ Významným italským rodem Colloredo-Mannsfeldů se ve své diplomové práci zabývala Anežka Jiráková, která se zaměřila především na zahraniční výpravy Josefa II. Colloredo Mannsfelda.¹⁸

Přímo tématu opočenského zámeckého parku se věnoval Theodor Lokvenc a Vladimír Tesař, kteří napsali v roce 1964 studii do Vlastivědného sborníku prací o přírodě, dějinách a hospodářství východních Čech. Tento článek obsahuje základní informace o historii zámeckého parku. Práce blíže popisuje vývoj parku v čase, věnuje se zahradníkům, kteří na území parku působili. Ale mapuje také klimatické podmínky parku a současně s tím dřeviny a byliny, které se v parku objevovaly. Čerpá

¹⁰ FLESAR, Antonín. *Popis historicko-archeologicko-statistický okresu Opočenského*, Hradec Králové, 1895.

¹¹ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII, Východní Čechy*, Praha, 1989.

¹² RATHOUSKÝ, Václav. *Opočno 1068-2000: historie v datech*, Praha, 2006.

¹³ PTÁČEK, Josef. *Opočno a Dobruška*, Praha, 2008.

¹⁴ TIKOVSKÝ, Ondřej – ŠŮLA, Jaroslav. *Ve městě a na zámku*, České Budějovice, 2020.

¹⁵ ŠŮLA, Jaroslav. *Venkovský lid východního Hradecka v letech 1590-1680*, Acta Musei Regianehradecensis, serie B, XIII., Hradec Králové, 1971, s. 293. ŠŮLA, Jaroslav. *Dobrušská privilegia právozářecká a Jan Rudolf Trčka z Lípy*, Orlické hory a Podorlicko I, Rychnov nad Kněžnou, 1978, s. 97-102.

¹⁶ LÁSKA, Jaroslav. *Někdejší Opočensko a jeho obyvatelé v urbářích panství ze XVI. až XVIII. století*, Orlické hory a Podorlicko 9, Rychnov nad Kněžnou, 1999, s. 96-122.

¹⁷ PAVLOVEC, Ondřej. *Trčkové z Lípy na opočenském panství*, Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, Magisterská diplomová práce.; BARCAL, Ondřej. *Reprezentace rodu Trčků z Lípy*, Univerzita Hradec Králové, 2019, Magisterská diplomová práce.

¹⁸ JIRÁKOVÁ, Anežka. *Cestovatelství Josefa Colloredo-Mannsfelda (1866-1957)*, Univerzita Karlova, 2013. Diplomová práce.

z dochovaných pramenů, opírá se o něj tedy většina literatury, která alespoň v malé části o parku pojednává, a i v této práci bude mít své nesmazatelné místo.¹⁹

Mezi novější a současně neveřejné práce patří stavebně historické průzkumy a inventarizace dřevin. Inventarizace z roku 2011 mapuje dřeviny, které se v parku objevují a současně krátce vymezuje historii zahrad.²⁰ Stavebně historický průzkum letohrádku probíhal v letech 2009 až 2011 a věnoval se stavbě budovy letohrádku, kterou rozebírá po stavebních dispozicích, ale i námětech pro další obnovu.²¹ Novější prací je stavebně historický průzkum zabývající se budovou oranžerie datovaný do roku 2022, kde je věnován prostor stavebnímu zhodnocení a vývoji budově palmového skleníku.²² Posledním a nejnovějším stavebně historickým průzkumem je realizovaný průzkum staveb v zámeckém parku, který byl uskutečněn od března do prosince 2023. V tomto nejnovějším realizovaném průzkumu jsou sondy dendrochronologického výzkumu, ale i stavební dějiny daných staveb s jejich popisem.²³ Tato práce přinese komplexní pohled do historického vývoje parku i staveb v něm, věnovat se budeme i mapovým podkladům. A současně poskytne ucelené informace přístupné i širší veřejnosti.

¹⁹ LOKVENC, Theodor, TESAŘ, Vladimír. *Zámecký park v Opočně*, Východní Čechy 1964, Vlastivědný sborník prací o přírodě, dějinách a hospodářství východních Čech, s. 102-110.

²⁰ MEJSTRÁKOVÁ, E., ŠOFR, Martin. *Inventarizace a hodnocení dřevin, rostoucích v zámeckém parku v Opočně, u Letohrádku*, Národní památkový ústav, ÚOP v Josefově, 2011.

²¹ BURONĚ, Miloš, SLAVÍK, Jiří. *Standartní stavebně historický průzkum-zámecký letohrádek č.p. 37*, Národní památkový ústav, ÚOP Josefov, 2011.

²² ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum palmového skleníku v zámecké zahradě*, Národní památkový ústav, 2022.

²³ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023.

2 STRUČNÁ HISTORIE MĚSTA A OPOČENSKÉHO PANSTVÍ

Následující kapitola krátce zmapuje události, které ovlivnily historii města Opočna a opočenského panství. Opočno, s kořeny sahajícími až do doby bronzové, se stalo nejen sídlem významných šlechtických rodů, ale svědkem proměn společnosti a kultury.

Tato kapitola se bude věnovat stručnému pohledu na historii města Opočna a Opočenského panství, budeme se věnovat událostem, které formovaly identitu města a poznamenaly vývoj kulturního a společenského dědictví. Od prvních písemných zmínek až po éru významných šlechtických rodin, které zde zanechaly svůj otisk, se tato kapitola pokusí zachytit historický kontext, v němž se Opočno a jeho panství vypracovaly do dnešní podoby. Chceme tím umožnit čtenáři vnímat historii parku v širších souvislostech.

2.1 Počátky opočenského panství

Opočno nejspíše bylo jedním z opevněných hradišť se strážní funkcí na cestě mezi Kladskem, Čechami a Polskem a na cestě přes Dobenínské návrší. Právě s ním souvisí první zmínka o Opočně. Ta se objevuje již v Kosmově kronice a spjatá je s rokem 1068. Kosmas se zmiňuje o volbě nového pražského biskupa, kdy část sněmu na Dobeníně nesouhlasila s knížetem Vratislavem II. Ti ze sněmu odešli a usadili se pod opočenským hradem.²⁴ Umístění původního hradiště bylo otázkou mnoha diskuzí. Nejpravděpodobnější hypotézou je, že nynější umístění Opočna navázalo právě na původní hradiště. Poloha Opočna byla výhodnou, byla přirozeně chráněna dvěma svahy, které se nacházely kolem údolí Zlatého potoka. Na severní straně byl pro ochranu zbudován příkop, který později pravděpodobně posloužil jako základ opevnění města. Dle průzkumů můžeme předpokládat, že rozloha se pohybovala kolem 3 hektarů.²⁵

²⁴ KOSMAS. *Kosmova kronika česká*. Praha, 1949. s. 106. Dostupné také na:

<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:bb4b529c-0391-42d7-adb3-b78375765e2c> (staženo 20.9.2023).

²⁵ Dostupné na: <https://odkladskyhhranic.wordpress.com/2019/05/05/opocno/> (staženo 20.9.2023).

Další zmínky o Opočně se objevují až kolem roku 1130, v tu dobu kníže Soběslav I. daroval finance plynoucí z Opočna Vyšehradské kapitule. Téměř dalších 200 let žádné zmínky o Opočně nemáme. K vrcholnému osidlování a dotvoření sídelní struktury zde dochází v období 2. poloviny 13. století až do počátku století 14. V tuto dobu vzniká i gotický hrad, který nechává postavit první doložený rod na Opočně, a to Drslavicové, kteří užívali přídomku z Dobrušky už v roce 1312.²⁶ Díky listině z roku 1361, která zaznamenává donaci učiněnou opočenskému kostelu Mutinou a Sezemou z Dobrušky, víme, že v tu dobu v Opočně stával farní kostel a škola, opevnění s příkopy a přes ně vedoucí most.²⁷ Rod z Dobrušky a Opočna vlastnil Opočno dlouhá léta s pauzou na konci 14. století, kdy získal Opočno Půta z Častolovic. Na konci 14. století prodal Půta polovinu Opočna a hradu Janu Krušinovi z Lichtenburka a druhou polovinu podstoupil Jindřichu z Náchoda. Roku 1413 získal Opočno Jan Městecký z Opočna, který byl synem Štěpána z Dobrušky a Opočna.²⁸

Jan Městecký, nový majitel, byl velmi rozporuplným mužem, který značně ovlivnil dění ve městě. Byl mužem nestálým, který velmi často měnil své politické názory. Nejdříve byl zastáncem husitů, dokonce se podepsal na listinu proti upálení Jana Husa. Netrvalo však dlouho, a byl naopak nepřitelem kalicha. Dokonce se kolem Jana vytvořila tzv. Opočenská strana, hnutí, které sdružovalo katolické šlechtice vystupující proti husitům. Po pádu Hradce Králové rukou orebitů roku 1420, bylo ohroženo i celé Opočno a nedaleká Dobruška, ke střetu ale nedošlo. Jan Městecký byl stále na straně Zikmunda Lucemburského, i proto spor dále eskaloval. Později se objevují zmínky o vypálení vesnic v okolí Dobrušky a Opočna Janem Žižkou. Vypálen a pobořen byl taktéž gotický hrad.²⁹

Po úmrtí Jana Městeckého dochází k rychlému sledu ve vlastnictví opočenského panství. Na chvíli se majitelem Opočna stává také Petr Svojše ze Zahradky, avšak okolnosti jeho získání a držby jsou nejasné. Petr ze Svojše je spojován i s pomocí Janu Koldovi ze Žampachu, který se zmocnil Náchoda a proti kterému posléze Jetřich

²⁶ MUSIL, František. *Zamýšlení nad nejstaršími dějinami a podobou Opočna*. Orlické hory a Podorlicko 11. 2001. s. 166-170.

²⁷ BOROŤ, Klement, *Edice Libri erectionum archidioecensis Pragensis saeculi XIV et XV, Liber I* (1358–1376). Praha 1875, s. 31.

²⁸ HEJNA, Antonín. *Opočno, státní zámek a památky v okolí*, Praha 1962, s. 4-5.

²⁹ PALACKÝ, František. *Dějiny doby husitské*, Praha, 1870, s. 319.

z Miletínka vypsal na území Dobrušky brannou povinnost. Po smrti dalšího vlastníka Opočna, Mikuláše Suchana z Libáně, připadlo panství jako odúmrt' Ladislavu Pohrobkovi, který ho roku 1454 připsal Jiřímu z Poděbrad a Kunštátu. Jiří ho později podstoupil Václavu Valečovskému z Valečova, ten se pravděpodobně faktickým vlastníkem panství stal až v roce 1457.³⁰

Významný byl pro Opočno i rok 1471, kdy byl Opočnu Vladislavem Jagelonským udělen městský znak. V městském znaku nalezneme modrý štít v patě se zeleným trojvrším, za ním je vycházející zlaté slunce a v levém horním rohu zlatá hvězda. Městský znak byl odvozen od tehdejších majitelů Opočna zvaných Valečovští. Zároveň je 15. století dobou, kdy se o Opočně nenachází mnoho dochovaných informací.³¹

2.2 Opočenské panství ve vlastnictví Trčků z Lípy

V roce 1495 prodal Jan Jenec z Janovic a Petršpurku za 20 000 zlatých Mikulášovi Trčkovi z Lípy Opočno společně se vsí Kamenice, Křovice, Příčno, Miličany, Radliště, Pulice, Trnov a Semechnice, Domašín s nimi i městečko Dobrušku. Tím pro Opočno nastala významná změna, kdy jeho vlastnictví převzal rod, který žil v Opočně celých 140 let.³² V tu dobu dostává město i panství renesanční ráz díky velkolepým přestavbám. Přestavby započal Zdeněk Trčka z Lípy, který roku 1527 postavil zadní trakt nad údolím.³³ Kompletních renesančních přestaveb se město dočká za Viléma Trčky z Lípy, který navštívil italský Janov, kdy jel vstříc budoucímu českému králi Maxmiliánu. Vilém byl zároveň prvním z rodu Trčků, který se dostal dědičně do panského stavu 1562.³⁴ Z opočenského panství, a tedy původního gotického hradu, se rozhodl udělat renesanční palác italského typu. Bourání hradu začalo kolem roku 1560 a kromě sídla samotného se změnilo i celé podzámčí a podhradí. Část, která se nacházela přímo pod zámkem, byla

³⁰ RATHOUSKÝ, Václav, LIKOVSKÝ, Zbyněk. *Opočno 1068–2000. historie v datech*, Praha 2006, s. 15.

³¹ Josef PTÁČEK, *Dobruška a Opočno*, Litomyšl 2008, s. 16-18.

³² Tamtéž, s. 16-18.

³³ MAREŠ, Václav, PEŠKA, Rostislav. *Historický vývoj města Opočna*, Orlické hory a Podorlicko 11, Rychnov nad Kněžnou 2001, s.143.

³⁴ MUSIL, František. *Zamýšlení nad nejstaršími dějinami a podobou Opočna*. Orlické hory a Podorlicko 11. 2001. s. 166-170.

zbudována jako pekárna, sýpka, pivovar nebo úřednická budova.³⁵ V druhé části bylo vybudováno náměstí (dnes nazývané jako Trčkovo), ale i nový kostel. Renesančními úpravami dostalo město svoji kompletnost, která poté byla v průběhu století už jen upravována.³⁶

Novým majitelem se na počátku 17. století stává Jan Rudolf Trčka z Lípy, který společně se svou manželkou Marií Magdalenou, rozenou Lobkovicovou výrazně rozšíří své panství díky velkým majetkovým ziskům. V době pobělohorské činí trčkovské jmění jednu z největších majetkových držeb, kterou překonal jen Albrecht z Valdštejna. Jan Rudolf byl posledním držitelem panství z rodu Trčků. Nechal vystavět Letohrádek roku 1602. Jeho syna Adama Erdmana společně s Albrechtem z Valdštejna roku 1634 zavraždili v Chebu. Jan Rudolf byl obviněn za spiknutí proti císaři Ferdinandu III. Rozsudku se však již nedožil. Majetky Trčků tímto propadly koruně.³⁷

Přestavby Trčků byly pro Opočno výraznou změnou, Opočno ztrácí obrannou funkci a přizpůsobuje se po hospodářské stránce. Pro zájmy lovu byla založena obora, rybník Broumar a ovocnářství se rozšiřuje díky vzniku sadů a štěpnic. Poté byla zahrada rozšířena před zámecký letohrádek, který byl k zámku připojen spojovací chodbou.³⁸

2.3 Přestavby za vlády Colloredo-Mansfeldů

Majetek Trčků, ale i dalších rodů obviněných z proticísařského spiknutí, byl rozdělen „pomocníkům“ císaře. Opočenské panství připadlo roku 1635 Rudolfovi Colloredovi hraběti z Walsee, který se stal také převorem maltézských rytířů a také guvernérem města Prahy při pomoci proti Švédům. Panství koupil za symbolickou částku

³⁵ SOKA Rychnov nad Kněžnou, Popis panství opočenského 1628-1707, Archiv města Opočna NAD 873, inv. Č. 374/20, kart. Č. 42 spis 20/F.

³⁶ MUSIL, František. *Zamýšlení nad nejstaršími dějinami a podobou Opočna*. Orlické hory a Podorlicko 11, 2001, s. 166-170.

³⁷ PAVLOVEC, Ondřej. *Trčkové z Lípy na opočenském panství*, Olomouc, 2008. Magisterská diplomová práce. s. 30-34.

³⁸ MAREŠ, Václav, PEŠKA, Rostislav. *Historický vývoj města Opočna*, Orlické hory a Podorlicko 11, Rychnov nad Kněžnou 2001, s.145.

51 456 zlatých rýnských oproti původním 300 tisícům zlatých rýnských. Opočenské panství poté přešlo do rukou Colloredů na následujících 300 let.³⁹

Ve druhé polovině 17. století přebíral opočenské panství jeho synovec Ludvík, královský komorník a státní rada, který nechal roku 1673 vystavět kapucínský klášter v Opočně. Na konci 17. století zámek zachvátil požár. Po pádu střechy a poškození 2. patra došlo po roce 1709 za Jeronýma Colloreda k barokním přestavbám zámku. Opočno v té době bylo natřeno na červeno.

Opočnu se nevyhnuli ani nepokoje, například v roce 1775 bylo na opočensku povstání poddaných kvůli zvyšující se robotě. V té době činily náklady na zámek 17 % celkových výdajů. Významný rok pro rod žijící na zámku byl i rok 1771, kdy si František I. de Paula Gundakar Colloredo vezme Marii Izabelu Mansfeld, tím se spojí erbovní znaky i jména, ale především majetky obou rodů. Majetky jim v té době vynášely cca 400 000 zlatých ročně. Panství po něm převezme Rudolf Josef Colloredo-Mannsfeld, o kterém se ještě později zmíníme v souvislosti se vznikem anglického parku. Za jeho vlády na panství se Opočno také stalo významným místem v dějinách země, a to ve chvíli, kdy se v Opočně sešel ruský car, pruský král a rakouský kancléř Metternich, kteří jednali o postupu proti Napoleonovi.

Vnitřní úpravy zámku probíhaly v 18. století, kde se jednalo o štukové výzdoby stropu, vybudována byla zámecká kaple sv. Anny. V 19. století zasáhla zámek vlna klasicismu a stržením zdí mezi bočními křídly zámku se otevřel pohled do údolí Zlatého potoka. Zámek byl natřen na bílo.

František II. de Paula Gundakar Colloredo-Mannsfeld, který roku 1843 zasáhl proti opočenským sedlákům a podílel se na uhašení revolučních povstání v Praze, ve Vídni i Maďarsku. Mezi lety 1895 a 1925 spadá panství do rukou Josefa Colloredo Mannsfelda. Za něj došlo k výraznému kroku, a to zpřístupnění zámku veřejnosti v roce 1922. Za druhé světové války spravovala panství Velkoněmecká říše. A po ukončení války došlo k převzetí panství státem. V 70. letech 20. století byla fasáda zámku obnovena na barokní barevnost.⁴⁰

³⁹ PAVLOVEC, Ondřej. *Trčkové z Lípy na opočenském panství*, Olomouc 2008, Magisterská diplomová práce, s. 30-34.

⁴⁰ KOŘÍNEK, Tomáš, JUNEK, Milan, TREGEL, Vladimír, RAINIŠOVÁ, Kateřina. *Text pro průvodce SZ Opočno*. I. díl. Státní zámek Opočno, 2022.

V roce 1991 započala restituce, kdy o zámek zažádala rodina Colloredo Mansfeld. Budovy zámku i se zámeckým parkem jsou ve správě Národního památkového ústavu.⁴¹

⁴¹ Dostupné na: <https://www.zamek-opocno.cz/cs/o-zamku/historicke-udalosti-a-majitele> (staženo 19.9.2023).

3 ZÁMECKÉ PARKY A ZAHRADY V ČESKÉ REPUBLICE

Zámecké zahrady a parky představují fascinující odraz dlouhého a bohatého vývoje, kde jejich úloha nekončí pouze u estetického zkrášlování okolí šlechtických sídel, ale zrcadlí také proměny společnosti a její kulturní vyspělosti. Abychom lépe porozuměli tomuto vývoji, pojdme si nejprve stručně nastínit rozdíl mezi parkem a zahradou, ale také se zaměřit na jejich vývoj v historickém kontextu. Parky a zahrady byly v pracích zmiňovány spíše okrajově. Pokud hledáme informace o zámeckých parcích, nacházíme spíše jednotky takových děl. V následujících několika řádcích se pokusíme přiblížit vývoje zahrad a parků v Čechách a podívat se i na další zahrady rodu Colloredo-Mannsfeldů.

3.1 Vznik a vývoj zámeckých zahrad a parků

Zámecké parky a zahrady prošly po dobu staletí dlouhým vývojem, jejich úkolem nebylo pouze zkrášlovat prostředí šlechtických rezidencí, ale také odrážet vývoj společnosti i její vyspělost. Zkusme si krátce nastínit rozdíl mezi parkem a zahradou společně s definicí obojího. *Zámecké zahrady* se rozvíjely především v době renesance a baroka, měly představovat miniaturu krajiny, jsou dílem architektury a mají formální charakter.⁴² *Park* je oproti zahradě rozsáhlejšího typu, park je na rozdíl od zahrady upravován nepravidelně a jeho cílem je přiblížit se idealizované přírodě.⁴³ Parky, zahrady i sady se často objevují pod pojmem „*památky zahradního umění*“, kterým označujeme zahrady i parky, chráněné jako kulturní památky.

Podoba parků byla ovlivněna řadou proměnných, ke kterým patřil vztah lidí k přírodě v různých obdobích, ale ovlivňovaly ji i poměry hospodářské a především kulturní, ať už to bylo vlivem výtvarného umění (malířství, sochařství) nebo filozofií.

⁴² HENDRYCH, Jan a kol. *Slavné zahrady a parky Středočeského kraje*. Praha 2011.

⁴³ DVOŘÁČEK, Petr. *Naše nejkrásnější historické zahrady*. Olomouc 2008.

Sloužily k reprezentaci bohatosti rodu. Stejně tak, jako šla architektura v souladu s jinými druhy umění, ani zahradní architektura nestála v pozadí. ⁴⁴

Zahrady mají dlouhověký vývoj, parky se objevují až později. Dle Plchové můžeme zahrady rozdělit na:

- a) středověké
- b) renesanční
- c) manýristické zahrady
- d) barokní a barokně klasicistní
- e) klasicistní zahrady
- f) romantické zahrady
- g) secesní zahrady
- h) kubistické zahrady
- ch) funkcionalistické a moderní zahrady

Jedná se tedy o dělení slohové. Vznik a další rozvoj parků můžeme sledovat až v období klasicismu. V době 18. století jsou zakládány především parky, jejichž charakteristickým znakem jsou vodní plochy, skleníky, kolonády i různé altány se sochami. V tuto dobu vznikají také předměstské parky. Na konci 18. století se v parcích začínají objevovat uměle vyrobené zříceniny, ale také romantické stavby. Ve větším rozsahu se ale objevují až ve století 19., kdy do popředí přichází typ anglických parků, tedy první typ volných krajinných parků. Typické jsou svojí velkou rozlohou oproti zahradám nebo parkům klasicistním s průhledy a vyhlídkami. Vyhlídky a průhledy dávaly možnost dívat se na romantické přírodní scény, ale i důmyslně umístěné stavby mostků, chrámů, jezer či jiných sochařských umění. ⁴⁵

Období po 2. světové válce nebylo pro vývoj zahrad obdobím vzestupu. Zámecké areály byly ve vlastnictví státu, péče se zaměřovala především na stavební památky,

⁴⁴ PLCHOVÁ, Veronika. *Historické parky a zahrady České republiky*, České Budějovice 2019. Bakalářská práce. s. 19.

⁴⁵ Tamtéž, s. 21-29.

a parky byly často nechány svému vlastnímu osudu. V posledních desetiletích zájem o zámecké parky roste a do jejich údržby plynou značné finance.⁴⁶

Parky nemají pro lidstvo pouze hodnotu historickou a uměleckou, ale je nutné je chápat také v kontextu flory a fauny, která se v parcích vyskytuje, často i dosti vzácného typu.

3.2 Zahrada a krajinářský park Colloredo-Mansfeldů v Dobříši

Colloredo-Mansfeldové kromě Opočna vlastnili i další panství. A k nim patřilo panství v Dobříši, které disponuje stejně jako Opočno okrasnou zahradou a parkem s volnou krajinářskou výsadbou. Na návrzích její realizace měl svůj podíl i Josef Liehm, stejně tak jako v Opočně.

První zprávy o zahradě v Dobříši byly spjaty již s rokem 1727, ta byla předchůdkyní zahrady nové, která vznikla při přestavbách zámku v roce 1745 až 1765, kdy přestavby proběhly za Jindřicha Pavla z Mansfeldu. Zahrada je obdélníkového tvaru, popisována jako rokokově klasicistní, jejím autorem je s největší pravděpodobností Jules de Cotte. Ten se současně podílel na přestavbách zámku. Součástí zahrady byla oranžerie a bažantnice, která ji z jižní strany ukončuje. Z východní strany zahradu ukončuje fíkovna. Součástí parku je řada sochařských děl z dílny Josefa Platzera. Monumentální stavbou celého parku je Tritonova kašna. Na východní straně se rozléhá růžová zahrada, na kterou navazuje domek zahradníka a za ním květinová zahrada se skleníky. V zahradě se tedy nacházela řada staveb shodných se zámeckým parkem v Opočně, především oranžerie, fíkovna i kašna.

Stavitelé a architekti se při tvorbě krajinářského parku inspirovali tehdejšími evropskými trendy a začali proměňovat prostor kolem zámku na rozsáhlý krajinářský park. Tato proměna započala v polovině 18. století pod vedením knížete Josefa Václava z Lobkowicz, majitele Dobříše. Park byl navržen s ohledem na harmonii mezi přírodou a lidským zásahem, což bylo typické pro éru rokoka a klasicismu. K Dobříšskému parku

⁴⁶ HALAMČIKOVÁ, Alena. *Zhodnocení stavu historických zahrad a parků severomoravského kraje a možnosti jejich dalšího využívání*, in: Alena Halamčíková – Jana Purkyňová (ed.), *Historické parky a zahrady – současně a budoucí využití*, Ostrava 1989, s. 35.

náleží, jak botanické sbírky, tak romantické altány, rybníky a mosty. Park byl symbolem vkusu a luxusu.⁴⁷

⁴⁷ KEPKA, Lubomír. *Vývoj zahradních stylů na panství Colloredo-Mansfeldů*, Praha, 2009. Bakalářská práce, s. 11-16.

4 HISTORIE ZÁMECKÉHO PARKU

V následující kapitole se budeme věnovat průzkumu historie opočenského parku, který je odrazem vývoje opočenského panství i města Opočna. Prostřednictvím literatury, historických pramenů a stavebně historických plánů se pokusíme nastítnit jeho vývoj. Kapitola bude pro lepší srozumitelnost rozřazena do podkapitol týkajících se součástí parku.

4.1 Charakteristika parku

Opočenský zámecký park je přírodní památkou, která slouží obyvatelům Opočna i návštěvníkům k příjemnému trávení volného času již po řadu let. V roce 2020 oslavil již dvousté výročí od svého založení.⁴⁸ Dělí se na horní a dolní část. Otevřen je pro návštěvníky každým rokem od dubna do konce října. Přes zimu mohou návštěvníci nebo obyvatelé Opočna navštívit pouze horní část parku. Rozléhá se na cca 21 hektarech a jeho součástí jsou i vodní plochy, které se rozprostírají na 1,8 hektarech a patří do nich především rybníky a Zlatý potok. Rozdělení na horní a dolní část parku je udáno především nadmořskou výškou. Horní část parku je lemována městskou zástavbou, od zámecké ulice je oddělena zdí, stejně tak od Kupkova náměstí, kde ke zdi přiléhá Poštouna a opočenský Konzum, z další strany je lemován palmovým skleníkem. Do horní části parku lze vstoupit kovovou branou ze zámecké ulice nebo branou z Kupkova náměstí, která je využívána při speciálních akcích zámku. Nebo spodní částí parku. Dolní část je přístupná z horního parku, nádvoří zámku po schodišti nebo z městské části Švamberk. Park je ohraničen právě touto městskou částí a poté oborou patřící rodu Colloredo – Mansfeldů. Obora má rozlohu 217 hektarů a funkční je až do dnešních dob.⁴⁹

Podle odlišných klimatických podmínek, pak můžeme park rozdělit na čtyři části. Do horní části parku patří rovinatá oblast okolo letohrádku a palmového skleníku, ta byla v minulosti nejvíce upravovanou oblastí fungující jako okrasná zahrada. Z druhé strany

⁴⁸ Dostupné na: <https://hradec.rozhlas.cz/zamecky-park-v-opocne-slavi-200-narozeniny-vyrstl-z-puvodni-obory-zalozene-v-16-8199513> (staženo 19.9.2023)

⁴⁹ LOKVENC, Theodor, TESÁŘ, Vladimír. *Zámecký park v Opočně*, Východní Čechy 1964, Vlastivědný sborník prací o přírodě, dějinách a hospodářství východních Čech, s. 102-110.

park od spodní části odděluje tzv. Kaštanová vyhlídka, kde můžeme obdivovat nejen krásný výhled, ale i nově upravené alpinum. V horní části parku nenalezneme rozsáhlé vodní plochy, ale nachází se zde malá vodní plocha (bazének), u palmového skleníku.

Oblast jižního svahu, jak nám již název napovídá, oplývá slunným mikroklimatem, nachází se pod zámeckým komplexem. V severním svahu najdeme spíše stinnou oblast s vlhkým a chladnějším mikroklimatem, což je udáno i výskytem zbytku suťového lesa a opukovými skálami.

Poslední částí parku je poté údolí, kde se nachází, jak rybníky, tak Zlatý potok, tak uměle vytvořené vodopády nebo drobné stavby. Složené je také z luk, které se objevují mezi rybníky. Pro pohyb návštěvníků slouží řada vytvořených cest.⁵⁰

4.2 Vývoj parku

Když bylo, kolem roku 1000, postaveno na území dnešního zámku hradiště, byly svahy pod hradištěm z bezpečnostních důvodů odlesněny, díky tomu se stal prostor pod hradem přehlednější a byla zvýšena jeho obranná funkce.⁵¹ Vznik zámeckého parku jako takového datujeme až do 19. století, avšak už v období renesance se prostor, kde se dnes park nachází, využíval, a to především jako obora, a také jako komponovaná zahrada přiléhající k centru města a opočenskému náměstí.

4.2.1 Obora

Zmínky o oboře se objevují mezi rokem 1560 až 1569. Jižní oblast prostoru kolem zámku dosahující až k území zámku samotného se stala prostorem pro vytvoření zámecké obory. Ta byla obestavěna dřevěnými ohradami, zvanými tesy. Obora měla v průběhu let měnící se tvar i rozlohu, byla zde chována jak lesní zvěř, tak také panský dobytek (mimo jiné uherští voli) a koně. Dle Lokvence byla na konci 16. století „velká obora“ zrušena a část obory pod zámkem získala zděnou hranici. Chovala se zde především černá zvěř. Obora zasahovala až k dalším vesnicím, např. Českému Meziříčí. Byla oplocena

⁵⁰ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023, s. 1-5.

⁵¹ LOKVENC, Theodor, TESÁŘ, Vladimír. *Zámecký park v Opočně, Východní Čechy 1964*, Vlastivědný sborník prací o přírodě, dějinách a hospodářství východních Čech, 102-110.

a užívána k chovu speciálních druhů zvěře.⁵² Obora se dále rozšiřovala a roku 1630 byl zaznamenán rozsah obory až do obce Mokré. V 17. století se zde začali chovat i daňci, jelenec viržinský, jelen sika a mufloni. Zástupci těchto druhů jsou v oboře chováni dodnes. Postupem doby se obora zmenšila na 217 hektarů. Hranice mezi oborou a parkem však nebylo možné přesně určit, protože zámecký park s oborou tvořili blízce propojený celek. Obora byla později doplněním zámeckého parku, což je zmiňováno ještě v polovině 20. století, kdy zámek přebírá Národní kulturní komise.⁵³

Obora měla nezanedbatelný význam, v barokním období můžeme zaznamenat první bližší vymezení rozsahu obory i jejich podstatných prvků. Jedním z nich byl průsek vedený na osu fasády jižního křídla zámku. Spatřovat ji můžeme na mapě F.V. Michálka datované do roku 1749. Se zámkem byla obora propojena vysázeným stromořadím v údolí.⁵⁴

Obr. 1: F.V. Michálek, Mapa panství Opočno 1749 z Chartae Antiquae.cz

Obora byla od zámeckého parku oddělena terénním zlomem, její součástí je také prostor luk, který je částečně vidět i ze zámeckých prostor. *„Začátek průseku na skalách přes údolí naproti zámku měl svůj význam i při komponování oslav rodiny majitele zámku. Např v 19. století je zde doložena výsadba pyramidálních dubů v souvislosti s narozením*

⁵² RATHOUSKÝ, Václav, LIKOVSKÝ, Zbyněk. *Opočno 1068–2000. historie v datech*, Praha 2006, s. 27.

⁵³ Národní archiv, fond: SPS, kt. 386, dopis ze dne 7. 8. 1947 in: ŘÍHOVÁ Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana, *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Praha 2023.

⁵⁴ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, fond: Velkostatek Opočno, mapa č. 1.

hraběcího potomka, případně konání oslavy s ohněm, kterou bylo možné pozorovat ze zámeckého balkonu a měla oslavit příjezd hraběcí rodiny.“⁵⁵

Obora byla hojně využívána i pro významné návštěvy, které sem jezdily lovit. V roce 1750 se honu zúčastnil i František Štěpán Lotrinský, princ Karel, vrchní lovcí Leopold Kinský nebo kníže Piccolomini. Až neuvěřitelně působí záznam o lovu zvěře při honu, kterého se zúčastnil František Lotrinský, který se svou 40člennou družinou za 18 dní ulovil dohromady 63 243 kusů zvěře.⁵⁶

V roce 1976 došlo k částečnému oddělení parku od obory kvůli následkům působení chovné zvěře v oboře. Obora byla částečně oplocena, ale zůstal přístup zvěři k vodním zdrojům. V roce 1991 byl zámecký park od obory oddělen úplně. Dnes oboře připadá 242 ha, z této výměry je na 207 ha les a 28 ha mají dohromady louky a pastviny anglického parku, 0,7 ha na vodní plochy a ostatní plochy zahrnují kolem 6 ha.⁵⁷ Obora byla zkonfiskována stejně jako ostatní majetky, navracena však byla i s lesy a zemědělskými pozemky roku 2001 Kristině Colloredo-Mansfeldové, anglický park zůstal ve správě státu.⁵⁸

4.2.2 Zahrada

Jednou z nejstarších oblastí, a také nejdéle využívaných oblastí parku, byla obdélná část ve vrchní části parku, kde se dnes nachází zámecký letohrádek vystavěný již roku 1602 (o Letohrádku bude pojednáno níže). Rovinatá oblast před letohrádkem byla původně zbudována jako renesanční zahrada, vlivem pozdějších změn se stala zahradou barokní, která měla pravidelný plochý parter. Před letohrádkem byla zbudována nekrytá jezdecká plocha, část plochy sloužila taktéž jako zeleninová zahrádka a ovocný sad. K hospodářským účelům se zahrada před letohrádkem částečně využívala již v 16. století. V průběhu 17. století bylo na panských sídlech zvykem pěstovat také různé, zejména subtropické rostliny. K jejich pěstování byly zrealizovány stavby skleníků, ve kterých nechyběly ananasy. Bylo zde cca 200 ananasů i dalších citrusů, kterých se zde nacházelo kolem 357 druhů. Mezi dalšími rostlinami, které se ve sklenících pěstovaly, patřily také

⁵⁵ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023, s.1-3.

⁵⁶ KOZUB, Ondřej. *Obora Opočno*, Svět myslivosti, roč. 1, č. 8, srpen 2003, s. 29–31.

⁵⁷ Tamtéž, s. 29–31.

⁵⁸ Tamtéž, s. 29–31.

olivky, palmy, kakaovníky, fikusy, oleandry a řada dalších rostlin, které měly mimo jiné sloužit ke zkrášlení interiérů zámku. Podoba zahrady, skleníků a komponovaných záhonů před letohrádkem je zobrazena na následujícím plánu z roku 1808.⁵⁹

Obr. 2: Plán města Opočna z roku 1808 z *Chartae Antiquae.cz*

Na okrasnou zahradu se skleníky navazovala ještě další, která byla umístěna ve svahu směřována k severozápadu. Uprostřed zahrady se nacházela kašna ve tvaru kvadrilobu.⁶⁰

V roce 1820 došlo k opravě letohrádku a došlo k přetvoření zahrady na krajinářskou oblast s volnou výsadbou dřevin, ale i cestní sítí a centrální loukou dle klasicistního stylu, v tu dobu byl opraven i letohrádek i další budovy objevující se v horní části parku, tedy oranžerie a dům pro zahradníka.⁶¹

V 19. století je vývoj zahrady podkládán plány, ale zásadní informační zdroje chybí. Nedochovaly se přímé prameny pro založení anglického parku, ale ani pro přestavbu v parku se objevujících staveb. Na počátku 19. století však můžeme

⁵⁹ MEJSTRÁKOVÁ, E., ŠOFER, Martin. *Inventarizace a hodnocení dřevin, rostoucích v zámeckém parku v Opočně, u Letohrádku*, Národní památkový ústav, ÚOP v Josefově, 2011, s. 4.

⁶⁰ Sbirky SZ Opočno, inv. č. OP 00286/001.

⁶¹ KUBÍČEK, Alois. *Opočen. Umělecké památky Čech 15*. Praha, 1922, s. 3.

v pramenech zaznamenat budovy fikovny, jež byla stavěna. Opravena dle záznamů byla oranžerie i dům zahradníka.⁶²

Objekty v horní části parku se nacházely u ohradní zdi v severní části komponované zahrady, což můžeme blíže pozorovat na plánu z roku 1808. V roce 1810 měla být dle následujícího projektu přebudována zahrada a obora v údolí na přírodně-krajinářský park. Rudolf Josef Colloredo-Mansfeld měl výtku pouze k řešení zahrady před letohrádkem. Tento projekt zhotovil Franz Reyl, umělecký zahradník, a dokládá nám poměrně věrohodnou představu o budovách přiléhajících ke zdi parku. Jsou zde zobrazeny 4 shodně široké budovy, které na sebe navazují a sahají až k severnímu nároží zahrady. Největší budova je označena jako fikovna, na ni navazuje budova domu pro zahradníky, z jihu k němu přiléhá budova oranžerie a drobnější stavba určená pro služebnictvo, tedy nejspíše personál starající se o zahradu. Areál poté doplňovaly pěstírny ananasů, které byli při ohradní zdi směrem k náměstí. Zobrazení budov je zde pouze schematické, patrně byly budovy mezi sebou průchodné. Zároveň měly vstupy i ze zahrady a obytné budovy, tedy dům pro zahradníka a dům pro služebnictvo byli opatřeny ještě vstupy ze severozápadu. Na plánu můžeme vidět i vysázené stromořadí, pod spojovací chodbou. Dle textu na pravé straně má být takto osázeno i další území parku po železnou branou. Tento plán se patrně týká jen začátečních fází rekonstrukce zahrady.⁶³

⁶² BURONĚ, Miloš, SLAVÍK, Jiří. *Standartní stavebně historický průzkum-zámecký letohrádek č.p. 37*, Národní památkový ústav, ÚOP Josefov, 2011, s. 12.

⁶³ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk. Plán na anglikanizaci zahrady a části parku pod letohrádkem, 1810, fond Velkostatek Opočno, mapa č. 1359.

Obr. 3: Franz Reyl: Plán na anglikanizaci parku v Opočně, 1810

V 19. století došlo ke změně zahrady na klasicistní a později stavbu letohrádku doplnila stavba oranžerie.

Dnes je areál zámecké zahrady, letohrádku a míčovny ze západní strany ohraničen Kupkovým náměstím a zámeckou ulicí, a to zdi, která je rozděluje. Ze severozápadu můžeme spatřit palmový skleník, pod kterým se nachází svah, na jižní části potom letohrádek a míčovnu. Míčovna tvoří předěl parku a ostatní zástavby města Opočna.

4.2.3 Rudolfovo údolí

Až do 18. století byla většina zahradnické péče věnována zahradě před letohrádkem. Svahy postupně ztrácely funkci obrany, která nebyla již třeba, a tak se stávaly součástí upravované krajiny.

Tehdejší podobu parku nám ukazují především skici a obrazy z této doby. Písemných záznamů se mnoho nedochovalo. Lokvenc uvádí, že dle skici lesmistra Phillipyho, která se datuje do roku 1730, bylo jak údolí, tak i svahy pod zámek společně se skalnatými srázy na levém břehu Zlatého potoka stále holými pláněmi. Poblíž potoka byly zrealizovány dva větší rybníky a sádka a také dalších šest menších rybníků. V údolí se nacházel trkač (na místě dnešní vodárny) odsud byl zámek zásobován vodou. Druhý trkač byl umístěn pod letohrádkem a měl se postarat o přísun vody do této renesanční budovy.⁶⁴ Letohrádek sloužil mezi 18. a 19. stoletím jako příbytek lesmistra. Tuto skicu se ale nepodařilo doložit. Stavebně-historický průzkum uvádí, že není možno doložit ani existenci šesti malých rybníčků.⁶⁵

V průběhu století se svahy stávají částečně osázeným prostorem. Lokvenc popisuje listnaté stromy na stráni pod zámek a alej, patrně vrbovou, v údolí na západním břehu rybníka na louce.⁶⁶ V tuto dobu už patrně stála vodárna v údolí, která zásobovala zámek vodou, a od ní směřovaly příkré schody s brankou, kterou se vcházelo na nádvoří zámku.

Na plánu z roku 1808 můžeme vidět jak dva velké rybníky, tak také hospodářské budovy, které se nacházejí pod hrází horního rybníka, jedná se o vodárnu (č.24), obydlí vodaře (č.25) a valchu (č.26). U dolního rybníka se nachází nádrže sádek a obydlí rybáře (č. 27).⁶⁷

⁶⁴ LOKVENC, Theodor, TESARĚ, Vladimír. *Zámecký park v Opočně, Východní Čechy 1964, Vlastivědný sborník prací o přírodě, dějinách a hospodářství východních Čech*, s. 102-110.

⁶⁵ BURONĚ, Miloš, SLAVÍK, Jiří. *Standartní stavebně historický průzkum-zámecký letohrádek č.p. 37, Národní památkový ústav, ÚOP Josefov, 2011, s.11-13.*

⁶⁶ LOKVENC, Theodor, TESARĚ, Vladimír. *Zámecký park v Opočně, Východní Čechy 1964, Vlastivědný sborník prací o přírodě, dějinách a hospodářství východních Čech*, s. 102-110.

⁶⁷ Plán města Opočna 1808. Dostupné na: Chartae antique.cz (staženo 2.12.2023).

Obr. 4: Plán města Opočna 1808 v *Chartae antique.cz*

Nejspíše po roce 1808 se začalo uvažovat o změnách prostoru pod zámek na anglický park. Avšak pro tuto fázi nemáme dostatek podkladů. Dá se předpokládat, že přebudování údolí na anglický park muselo trvat několik let a proběhnout ve více fázích.

Zdroje se shodují na tom, že anglický park byl v údolí Zlatého potoka zřízen Rudolfem Josefem Colloredo-Mansfeldem. Prostor údolí pod zámek se svou rozlohou i vzezřením nabízel jako vhodné místo pro vznik nového krajinářského parku. Krajinářská úprava byla dle největšího počtu literatury provedena kolem roku 1820, ale data se v literatuře liší.⁶⁸

V práci Lokvence se jako počátek parku pod zámek datuje k roku 1820, avšak v různých zdrojích můžeme najít i jiné datace například rok 1807, ten ale jako rok přestavby není v plánech patrný. Můžeme v tu dobu totiž pozorovat souměrně vysázenou alej na svahu pod letohrádkem, která byla v anglickém parku zaměněna za nepravidelnou výsadbu stromů i keřů. Také je zde patrná stromová alej naznačující výše zmíněnou osu od jižního průčelí zámku do obory.⁶⁹

⁶⁸ PACÁKOVÁ HOŠTÁLKOVÁ, Božena a kol. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1999, s. 257; HIEKE, Karel. *České zámecké parky a jejich dřeviny*, Praha 1984, s. 289–291.

⁶⁹ RATHOUSKÝ, Václav, LIKOVSKÝ, Zbyněk. *Opočno 1068–2000. historie v datech*, Praha 2006, s. 59.

Z roku 1810 se dochoval plán k přebudování okrasného parku kolem letohrádku, svahu pod ním a části Zlatého údolí. Plán Franze Reyla „uměleckého zahradníka“ z Opočna, schválený Rudolfem Josefem Colloredo-Mansfeldem. Nejspíše nedlouho poté se začalo s realizací těchto plánů, byly vysazeny stromy pod spojovací chodbou mezi letohrádkem a zámkem, jedná se patrně o celý svah pod zámkem. Jak již je zmíněno výše, je zde ukázána pouze malá část parku a nejspíše úvodních prací na něm.⁷⁰

Obr. 5: Franz Reyl: Plán na anglikanizaci parku v Opočně, 1810

Datum, které můžeme v souvislosti s parkem zachytit je 30.8.1816, kdy je údolí pojmenováno Rudolfovým (Rudolfstal) ku výročí 180 let panování Colloredo-Mansfeldů. Jméno nese údolí po prvním vlastníkovi Opočna z rodu Colloredů.⁷¹

⁷⁰ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk. *Plán na anglikanizaci zahrady a části parku pod letohrádkem*, 1810, fond Velkostatek Opočno, mapa č. 1359.

⁷¹ HIEKE, Karel. *České zámecké parky a jejich dřeviny*, Praha 1984, s. 289–291.

Ke vzniku parku kolem data 1816 se přiklání i stavebně-historický průzkum⁷² nebo topografie J.G. Sommera.⁷³

Park byl zbudován v podobě anglického stylu, byl dán důraz na volné travnaté plochy, kde byly zasazeny menší keře a dřeviny, ale taktéž vzácné dřeviny. Přebudování údolí na volně krajinářský park bylo údajně realizováno dle návrhu zahradníka J. Exnera. V průběhu těchto úprav byla provedena oprava dvou rybníků, ale také vysazení stromů listnatých i jehličnatých a obnoveny plochy působící jako louky. Svahy nacházející se pod zámek byly osázeny novými dřevinami a zbudovány byly cestičky a schodiště, které napomáhaly lepšímu pohybu po parku a také lepší přístupnosti po svazích k zámku. Romantickému vzhledu parku měla napomáhat i nově vzniklá vyhlídková terasa, ale i altány, skalnaté vodopády nebo mostky přes potok.⁷⁴

Kolem roku 1820 se již park nachází v dobové literatuře. Nalézt ho můžeme například v průvodcích zdejší krajiny. V roce 1839 je v průvodci popsána velká anglická zahrada, krásné výhledy i školka. Ve druhé polovině 19. století byla svržena zeď mezi bočními křídly zámecké stavby, díky tomu se otevřel pohled do údolí parku, ale také rozhled na hřeben Orlických hor. Park se stával oblíbeným místem pro procházky, a to především z důvodu krásných vyhlídek, ale i cest napříč parkem vedoucích kolem rybníků i kamenných schodů po suťové stráni. Cesty v parku se díky své spojitosti daly využít i na promenádní procházky.⁷⁵

⁷² ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023, s.8.

⁷³ SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königsreich Böhmen statistisch – topographisch dargestellt*. Königgrätzer Kreis, Prag 1836, s. 357, Königgrätzer Kreis.

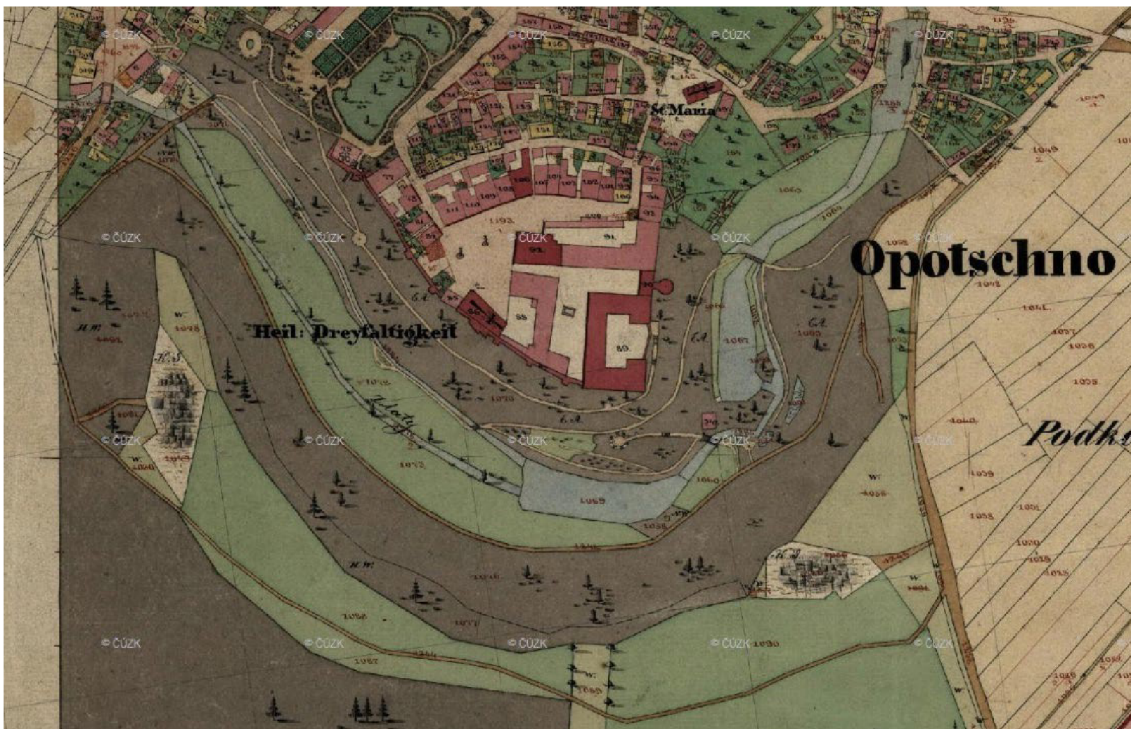
⁷⁴ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023, s. 8.

⁷⁵ Tamtéž, s. 8.

Obr. 6: Veduta, která zachycuje hráz horního rybníka před přestavbou, s viditelnou valchou a vodárnou z roku 1802.

Park je po roce 1840 zachycen v sérii map ve stabilním katastru, zároveň můžeme vidět i indikační skicu, kde je zahrán park samotný.⁷⁶

Obr. 7: Originální mapa stabilního katastru z roku 1840, cuzk.cz

⁷⁶ Originální mapa stabilního katastru, 1840, Prohlížení archiválií (cuzk.cz); Indikační skica stabilního katastru, 1840, Prohlížení archiválií (cuzk.cz) (staženo 20.12.2023).

Obr. 8: Indikační skica stabilního katastru 1840, cuzk.cz

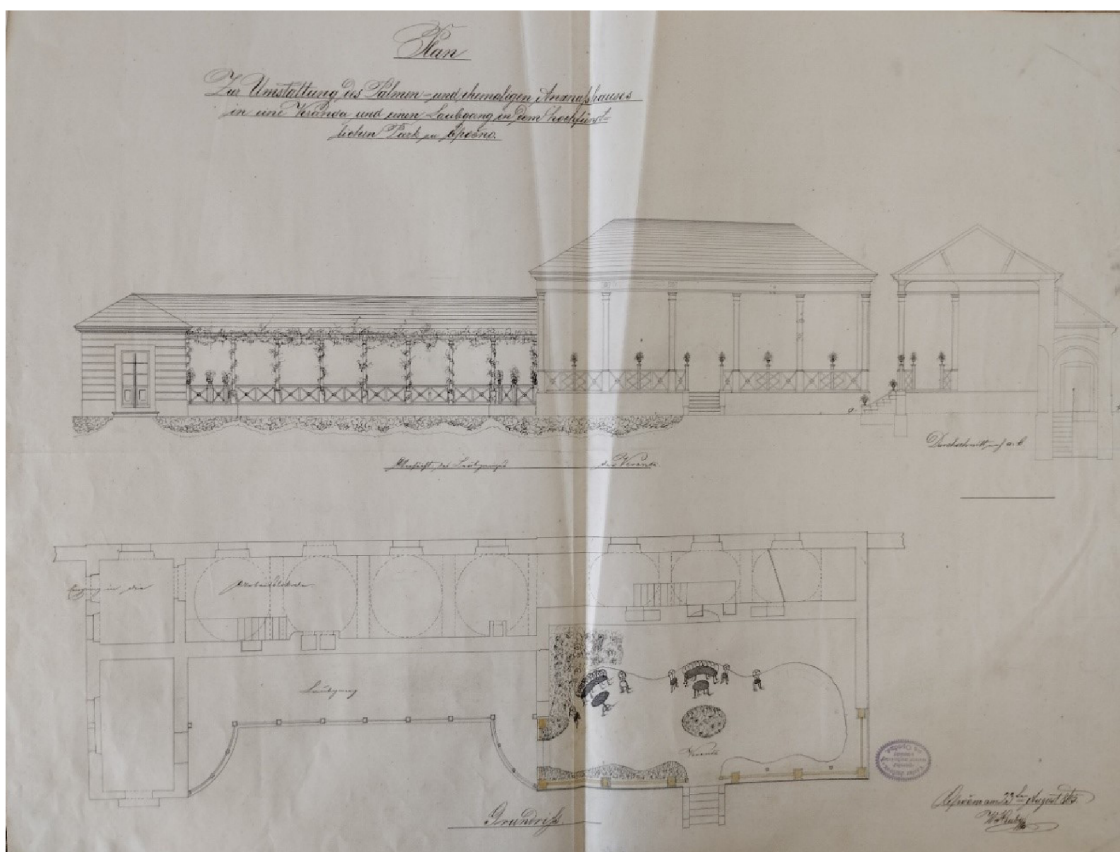
Od 30. let 19. století měl park na starost zahradník A. Červenka, který se vzdělával v Německu i Rakousku. Dalším zahradníkem působícím v parku byl zahradník J. Liemh, který se podílel také na úpravách zahrady v Dobříši. K finálním úpravám parku došlo kolem roku 1868, ty zmiňuje i farář Antonín Flesar, který vydal příručku o opočenském okrese.⁷⁷

Lokvenc uvádí, že náklady na realizaci úprav v parku byly 50 000 zlatých. Realizaci plánů na přestavbu horního parku kolem letohrádku měl patrně na starost V. Hrubý, který byl stavitelem v Opočně.⁷⁸ Jedná se o plány přestavby skleníku (Ananashaus) a přestavbu dalšího skleníku (oranžerie).⁷⁹ Došlo i k rozšíření parku na celých 20 hektarů. Poté nám zmínky o vývoji parku opět mizí a dotvrzují je spíše informace od jeho návštěvníků či spisovatelů.

⁷⁷ FLESAR, Antonín. *Popis historicko-archeologicko-statistický okresu Opočenského*, Hradec Králové, 1895, s. 12–13.

⁷⁸ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa 1361 (nezpracováno).

⁷⁹ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa 1362 (nezpracováno).

Obr. 9: Plán přestavby oranžerie 1865 autor V. Hrubý

Na konci 19. století měla v zámeckém parku probíhat další oprava, pro kterou ale nemáme dostatek podkladů, a že k této přestavbě docházelo, víme pouze z dendrochronologického průzkumu staveb převlékárny, hájenky nebo orientálního pavilonu. Avšak předpokládáme, že kromě převlékárny, stavby v parku již stály a v průběhu 19. století společně s velkým skleníkem v komponované zahradě prošly rekonstrukcí.⁸⁰

Na přelomu 19. a 20. století můžeme zařadit následující plán, který postrádá dataci, ale v roce 1906 se jeho podoba objevila v časopisu *Flora*.⁸¹ Můžeme spatřit zobrazené můstky, koupadlo s převlékárnou a můstkem, vodárnu, orientální pavilon, kruhový pavilon nad Rudolfovým pramenem, ale i vyhlídky nebo stavbu oplocené hájovny. Zahrada u letohrádku je doplněna solitérními stromy, keři, cestičkami i drobnými vodními plochami a okrasnými záhony.⁸²

⁸⁰ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023, s. 14.

⁸¹ FULÍN, Martin. *Na Opočně*, Česká Flora, č. 7, červenec 1906, s. 101–106.

⁸² SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa č. 1377, *Parc du Prinz Colloredo Mannsfeld à Opočno*, před rokem 1906.

Obr. 10: Mapa parku před 1906 Parc du Prinz Coloredo

V parku se panstvo snažilo také o řadu experimentů, jedním z nich bylo například založení vinice mezi lety 1909 až 1912. Vinice byla založena na jihovýchodním svahu vedle hladomorny, avšak vinice nebyla úspěšná, a tak došlo k jejímu zrušení. Nahrazena poté byla meruňkami a broskvemi. Park byl doplňován i dalšími dřevinami, mnoho z nich však v průběhu let vyhnulo, o těch významnějších z nich bude pojednáno v následující podkapitole.⁸³

Na park v této době dohlížela řada odborníků, jmenovat můžeme například Václava Čížka. Ten park spravoval od roku 1936, byl absolventem vídeňské zahradnické školy. Roku 1936 se o park začal starat poslední knížecí zahradník Bohumil Valla.

Po konci 2. světové války připadl zámek společně se zámeckým parkem do vlastnictví státu a úpravu převzala Národní kulturní komise. „Ze dne 27. 5. 1947 se zachoval Zápis o odevzdání zámeckých nemovitostí, v němž jsou vypsány i objekty v

⁸³ LOKVENC, Theodor, TESAR, Vladimír. *Zámecký park v Opocně*, Východní Čechy 1964, Vlastivědný sborník prací o přírodě, dějinách a hospodářství východních Čech, s. 102-110.

parku a zahradě – poz. p. 84 zahrada, stav. parc. 74 – malý skleník, stav. parc. 73 – skleník s domem čp. 42, poz. parc. 83 – zahrada a skleník, st. parc. 342 – vodárna. V této době zde kontinuálně pracoval zahradník a jeho pomocníci, ale jejich počet byl výrazně menší, než v době šlechtické správy. Z roku 1947 známe žádost o pracovníky pro práci v zámeckém parku a rezervní zahradě, která se měla zřídit znovu (sloužila pro přestování rostlin – keřů, květin – určených pro výsadbu v okrasné zahradě a parku). V parku se měly upravovat cesty a porosty.⁸⁴ Úpravě parku v té době nebylo věnováno mnoho pozornosti ani finančních prostředků, a tak park spíše chátral.

V roce 1954 byla podána zpráva, podle které byl park ve špatném stavu a nepomáhala mu ani zvěř z vedlejší obory, proto došlo k oddělení parku od obory, oplocení se řešilo i o několik let později, kdy měl jeho realizaci na starost Výzkumný ústav lesnicko-hospodářský, který v tu dobu park využíval. V roce 1957 se dochovala další stížnost na MNV, kde je pojednáno o úpadku parku, jehož opravy by vyžadovaly značné finance i personální navýšení. Zbudována v tu dobu byla železná zábradlí, jejichž realizace stála 7 000 Kč. O rok později zámek zažádal o zálohu na zbudování dřevěných mostků v parku, peníze měly sloužit i na další drobné úpravy. O další obnovy v parku se staral také zahradník V. Tláškal od roku 1968. Přistoupeno bylo k vyčištění rybníků, ale taktéž k opravě lučních porostů, novému oplocení (1976) i opravení opěrných zídek v roce 1978.⁸⁵ O vzhledu k parku v době 80. let 20. století nám nesvědčí pouze fotografie, ale například i film *Smrt talentovaného ševce*, natočený ve zdejším prostředí. V roce 1991 dochází ke kompletnímu oddělení parku od obory. Výraznými opravami prochází park i v dnešních dobách.

4.3 Stavby v parku

Historii, obzvláště některých staveb v zámeckém parku, je obtížné datovat. Pramene nám poskytují spíše nepřímé informace o tom, jaké stavby a kde přesně se v parku nacházely. Nalezneme spíše prameny, které ukazují na úpravy staveb

⁸⁴ Národní archiv, fond: SPS, kt. 386, Opočno, Zpráva o odborné prohlídce zahrada a k ní náležející zařízení zámku Opočno z pověření NKK ze dne 26. – 27. 5. 1948 in ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023.

⁸⁵ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023, s. 15.

v pozdějších letech. Stavby v horní části parku, především na území palmového skleníku, byly ovlivněny přestavbami v 80. letech 20. století a patří k nim především letohrádek a palmový skleník. Zbylé popsané stavby, ať už Hájovna, vodárna, převlékárna, čínský pavilon, se nacházejí ve spodní části parku.

4.3.1 Letohrádek

V roce 1602 převzal panství Jan Rudolf Trčka z Lípy a v opočenském parku se započalo se stavbou zámeckého letohrádku, který se stal neodmyslitelnou součástí rozrůstajícího se zámeckého areálu. S výstavbou letohrádku se nejen rozšířil zámecký areál, ale také byla dotvořena obdélná zahrada v renesančním stylu, na jejímž rohu nápadně vystupuje právě tato stavba.

Letohrádek propojený se zámekem chodbou a doplněný o míčovnu, byl postaven v souladu s architektonickými trendy doby a inspirovaný vzorem Královské obory v Praze. Jeho patrová obdélná struktura byla lemována pilířovými arkádami, což dodávalo budově unikátní charakter. Spojující chodba vytvořila propojení mezi letohrádkem a zámekem, z níž můžeme vidět krásné výhledy na okolní krajinu.⁸⁶

Se stavbou Letohrádku se započalo patrně po roce 1602. Stavebně historický průzkum mluví o několika datech souvisejících se stavbou letohrádku. Stavbu před rokem 1600 vylučuje opočenský urbář z roku 1598, kde letohrádek ještě zmíněn není.⁸⁷ Pozdější výstavbu letohrádku ukazují i dendrochronologické průzkumy kácení dřeva v zimě 1604/5.⁸⁸ Letohrádek nebyl jedinou stavbou, která se budovala. Pozornost byla věnována také stavbě spojovací chodby mezi kostelem a letohrádkem. Později byla budována také stavba míčovny, jež není dostavěná ještě roku 1635. V tomto roce je ale zmiňován letohrádek pod názvem *lusthauz*. V letohrádku jsou v té době uváděny dvě světnice

⁸⁶ BURONĚ, Miloš, SLAVÍK, Jiří. *Standartní stavebně historický průzkum-zámecký letohrádek č.p. 37*, Národní památkový ústav, ÚOP Josefov, 2011, s. 4.

⁸⁷ MUSIL, František, SVOBODA, Ladislav. *Hrady, zámky a tvrze okresu Rychnov nad Kněžnou*. Ústí nad Orlicí: Grantis, 1998, s. 102–103.

⁸⁸ Dendrochronologickou dataci provedl Ing. Tomáš Kyncl, vzorky byly odebrány v květnu roku 2009. v BURONĚ, Miloš, SLAVÍK, Jiří. *Standartní stavebně historický průzkum-zámecký letohrádek č.p. 37*, Národní památkový ústav, ÚOP Josefov, 2011, s. 4.

a laboratoř pro destilování vod, zmiňována je bylinná zahrada ohrazená zdí.⁸⁹ Více zmínek o letohrádku se v 17. století neobjevuje.

Letohrádek měl sloužit k volnočasovým aktivitám, odpočinku nebo pořádání slavností. Vzhledem k jeho vybavenosti mohl fungovat celoročně, výhodný byl i přístup do zámku spojovací chodbou. Vzhledem k rozsáhlé oboře mohl působit také jako lovecký objekt. Kolem roku 1718 se objevují další zprávy související s letohrádkem, přesněji s nástavbou letohrádecké věže, za kterou bylo zapláceno v červnu 21 zlatých, v červenci 45 zlatých za oplechování nově nasazené věže, 9 zlatých za vyzdění a omítnutí římsy pod věží. Věž měřila 15 sáhů.⁹⁰

O 9 let později došlo ke zřízení ohrazeného závodiště (Turnierplatz).⁹¹ Dle stavebních účtů z 18. století bylo závodiště patrně přiřazováno právě k zámeckému letohrádku, na počátku 19. století je závodiště uváděné jako letní jízdárna.⁹² Změnou bylo pro letohrádek období mezi rokem 1730-1734, kdy se letohrádek stal také sídlem polesného, který v něm měl byt společně s kanceláří, polesný měl bydlet ve spodním bytě, který byl opraven Václavem Haňavcem. Polesný se nastěhoval mezi roky 1734-1735.⁹³

Na počátku 19. století bylo okolí letohrádku přeformováno pod vlivem klasicistních tendencí. K dalším změnám došlo, když byla vystavěna oranžerie, obohacující parkové prostředí.⁹⁴ Letohrádek v průběhu let plnil různorodé role-od síně obřadní až po výstavní. Letohrádek v nynější době prochází řadou oprav, ať venkovních či vnějších. Nyní je rekonstruována střecha a podkroví budovy letohrádku. Ten nyní plní

⁸⁹ LÁSKA, Jaroslav. *Panství Opočno v letech 1650–1750*. In Acta musei reginaehradecensis, Serie B: Scientiae sociales, Práce Muzea v Hradci Králové XII, 1970, s. 145.

⁹⁰ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno. *Řemeslnické a stavební práce na letohrádku, na domě forstmistra, nové radnici a panském domě v Opočně. 1718–1760*. (Nezpracováno).

⁹¹ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa č. 11, 1808 (nezpracováno).

⁹² SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno. *Řemeslnické a stavební práce na letohrádku, na domě forstmistra, nové radnici a panském domě v Opočně. 1718–1760*. (Nezpracováno).

⁹³ BURON, Miloš, SLAVÍK, Jiří. *Standartní stavebně historický průzkum-zámecký letohrádek č.p. 37*, Národní památkový ústav, ÚOP Josefov, 2011, s. 6-8.

⁹⁴ Tamtéž, s. 13.

funkci ubytovacího zařízení, přes letní měsíce pro zaměstnance a brigádníky zámku a po zbytek roku i pro veřejnost.

Obr. 11: Stavba Letohrádku

4.3.2 Oranžérie

Oranžérie jako budovy pro přezimování teplomilných rostlin se ve střední Evropě rozšiřují od 17. století. Působily jako místa, kde mohlo panstvo pěstovat plody, které by v našem klimatickém pásmu neměly mnoho šancí na růst. Původně se začínalo s citrusy. Další století přineslo i možnosti pěstování ananasů, pro které vznikaly specializované budovy.⁹⁵

Budova oranžérie se stejně jako stavba letohrádku nachází v horní části parku. Zda stával na místě oranžérie nějaký její předchůdce, v době renesanční zahrady, není známo. Dle vypracovaného stavebně historického průzkumu je možné, že zástavba začala již s počátkem vzniku zahrady, čemuž napovídá rovinatá strana zahrady obrácená na jihovýchod. V barokní zahradě se již předchůdce oranžérie nacházel, avšak o budově

⁹⁵ KŘESADLOVÁ Lenka, LETÁ Michaela a kol., *Historické oranžérie a sbírkové skleníky na území ČR, jejich typologie a památkové hodnoty*, Mendelova univerzita v Brně, 2021, s. 5-7.

nemáme z archivních pramenů bližší informace. Nemáme tedy zmínky o rozsahu, funkci budovy nebo jejím přesném umístění. Dle obrazového materiálu, který se zachoval, můžeme usoudit, že alespoň některé stavby se nacházely u zdi na severozápadě horního parku. Na vedutě ze 17. století je patrná střecha stavby, která se nachází na místě dnešního skleníku. Podobnou stavbu dokládá i mladší obrazový materiál z roku 1749.⁹⁶

V 18. století dochází k barokním úpravám letohrádku a zmiňovány jsou fíkovna a oranžerie, není ale jasno, o které budovy se jedná. Je ale zřejmé, že počet staveb oproti minulým letem narůstá. V souvislosti s přezimováním a pěstováním rostlin jsou uváděny i další budovy jako pěstební skleníky nebo domy pro pěstování ananasů, ale není jisté, zda stály v prostoru horní části parku.⁹⁷ V roce 1744 je fíkovna a pěstební skleník zmiňována v souvislosti s udržujícími sklenářskými pracemi na zahradním domě, v bytě zahradníka, v panské zahradě a ve výše zmíněných sklenících.⁹⁸ Pro roky 1738 až 1743 můžeme nalézt soupis vybavení v každoroční inventuře, zmiňovány jsou tu budovy pro pěstování teplomilných rostlin jako *Pomatranschen Haus* (tedy oranžerie), *Grose Glasshauss*, což byl velký skleník s 30 šestidílnými tabulkovými okny, *Feigen Hauss* pro pěstování fíků nebo *Kleine Treibhauss* s 11 sedmidílnými okny. Zmiňován je poté také *Untere Glasshauss*, tedy dolní skleník s 26 velkými šestitabulkovými okny a *anderte Glass Hauss*, tedy další skleník. V rámci oranžerie jsou evidovány 3 vodní fontány. Nakonec je zmíněn i *Annanas Treibhaus* pro pěstování ananasů, který se nacházel u Schweitzer Hof, tedy v zahradě, která se nacházela pod kapucínským klášteřem.⁹⁹

Od 19. století se v písemných pramenech již objevuje dnešní budova pod různými názvy, nese označení jako „oranžerie“, „skleník“ nebo později „palmový skleník“.¹⁰⁰

⁹⁶ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum palmového skleníku v zámecké zahradě*, Národní památkový ústav, 2022, s. 3.

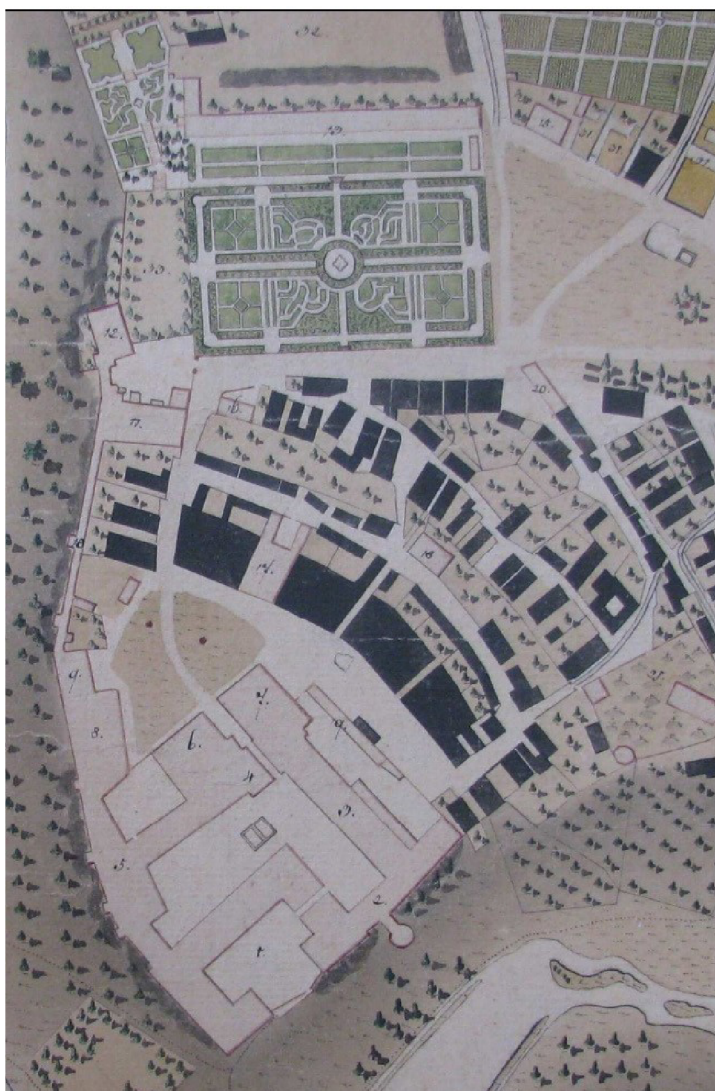
⁹⁷ PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, Božena, PETRŮ, Jaroslav. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha, 2004, s. 257.

⁹⁸ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámrsk, AF Velkostatek Opočno. *Řemeslnické a stavební práce na letohrádku, na domě forstmistra, nové radnici a panském domě v Opočně. 1718–1760*. (Nezpracováno).

⁹⁹ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámrsk, AF Velkostatek Opočno, mapa č. 1377, *Parc du Prinz Colloredo Mannsfeld à Opočno* (nezpracováno).

¹⁰⁰SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámrsk, AF Velkostatek Opočno, mapy č. 1363, 1366, 1367, 1368, 1383 (nezpracováno).

Podle účtu za stavební práce v Panské zahradě z roku 1802 byla svržena budova stojící na místě dnešního palmového skleníku a největší finanční položkou v účtu tak tvoří stavba nové fíkovny. Fíkovna byla 21 sáhů dlouhá, 5 sáhů a tři stopy široká. Vybavená byla sloupy a šindelem, opravena byla i oranžerie.¹⁰¹ Vizuální vzhled skleníku dokumentuje plán města Opočna z roku 1808, v místě dnešního skleníku se nachází dlouhá souvislá zástavba, která přiléhá k celé délce severozápadní stěny.¹⁰²

Obr. 12: Mapa Opočna 1808, SOA Zámorsk Velkostatek Opočno mapa 11

¹⁰¹ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum palmového skleníku v zámecké zahradě*, Národní památkový ústav, 2022, s. 5.

¹⁰² SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa č. 11, 1808 (nezpracováno).

Na plánu z roku 1810 je zachycena stavba skleníku složená ze čtyř shodně širokých na sebe navazujících budov, které svou rozlohou sahaly až do severního nároží zahrady, kde se nyní žádná budova nenachází. Budova na plánu pod číslem 14, tedy i největší budova je označována jako fíkovna (*Feigenhaus*), na ní dále navazuje budova s číslem 15, obytný dům pro zahradníky (*Gartners Wohnungen*), jižně od něj pod číslem 16 budova oranžerie (*Orangerie Hauss*) s obdélným půdorysem a konečně pod číslem 17, dům pro zaměstnance, kteří pečovali o zahradu (*Gesellen Wohnung*). Tyto budovy byly navzájem propojeny, ale vstupovat se do nich dalo i ze zahrady, navíc obytné budovy mají vstup ještě ze severozápadní ohradní stěny. U severozápadní stěny zahrady byly přiřazeny další dva menší stavební objekty Ananashaus (*skleník na pěstování ananasů*) a Sommer Ananas Kasten (*letní záhon pro ananasy*).¹⁰³

Obr. 13: Franz Reyl: Plán na anglikanizaci parku v Opočně, 1810

¹⁰³ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk. AF Velkostatek Opočno. Plán na anglikanizaci zahrady a části parku pod letohrádkem, 1810, mapa č. 1359.

Na místě dnešního palmového skleníku nejspíše stávala právě oranžerie a obytný dům zahradníka, které patrně navazovaly na barokní objekty, s podobnou funkcí. V této éře, kdy byla zahrada před letohrádkem přeměněna na park s volnou výsadbou, prošla i oranžerie výraznou přestavbou, přičemž získala nový účel a přeměnila se v palmový skleník, který se dochoval v podobě své původní architektury. Mapa stabilního katastru z roku 1840 již zachycuje stavbu skleníku u severozápadní zdi již v současném rozsahu. Budova fíkovny se již na katastru nenachází, místo ní jsou přítomny pravidelné záhony. Na plánu je zřetelná ještě další, menší budova, která se nachází při severovýchodní stěně u náměstí, nazývaná jako „palmový skleník“. Palmový skleník sloužil k pěstování a uchovávání okrasných květin. V 60. letech 19. století zahradník, Josef Liehm, který měl dokončit rekonstrukci parku na park krajinářský, navrhl také park pro zámek v Dobříši.¹⁰⁴ Z jeho doby se zachovaly plány na novou stavbu skleníků, jejichž plán zhotovil stavitel V. Hrubý a uváděny jsou k roku 1865. Menší skleník měl být doplněn portikem a krytou chodbou.¹⁰⁵

Velký skleník, tedy oranžerie, měl být přestavěn podle plánu *Situationsplan Zur Umgestaltung des grossen oder Orangeriehauses in 3 Abtheilungen*, stávající budova měla být rozdělena do 3 oddělení a součástí měl být centrálně umístěný prostor polokruhového půdorysu. Tato budova měla sloužit k více funkcím.¹⁰⁶ V jedné části měl být studený skleník, střední část, kde měla být umístěna i kašna měla sloužit rostlinám teplomilným, v nejsevernější části měla být přítomná pěstírna kamélií. Měly tak být sledovány nejnovější trendy ve výsadbě rostlin. Nová budova měla vzniknout také v prostoru, kde se dříve nacházela fíkovna a měla sloužit jako pěstební skleník. Razantnějších oprav se budovy pravděpodobně dočkaly na konci 19. století. Upravovala se jak oranžerie, tak teplý skleník nacházející se blíže náměstí.

Na začátku 20. století byl areál oranžerie nazýván i jako palmový skleník, v 70. letech bylo zázemí jednopatrové obytné budovy zprovozněné jako místní lidová knihovna. Budova poté byla pronajata Závodům Jana Švermy, dále si ho chtěl pronajmout

¹⁰⁴ HIEKE, Karel. *České zámecké parky a jejich dřeviny*, Praha, 1984, s. 289.

¹⁰⁵ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa č.1361 (nezpracováno).

¹⁰⁶ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa č.1362 (nezpracováno).

Lesní závod v Opočně, byl vytvořen projekt na přestavbu skleníku jako místo pro ubytovací kapacity. Z projektu ale roku 1960 sešlo.¹⁰⁷

Ovšem, roku 1968 bylo uznáno, že budova skleníku je v havarijním stavu. O rok později bylo Opočno Krajskou památkovou správou informováno, že k opravám budov nedojde a měly by být určeny k demolici, není ale jasné, zda k tomu patřila i oranžerie nebo pouze 4 skleníky využívané prodejnou květin v nájmu komunálních služeb města Opočna.

Správa zámku se rozhodla používat tři skleníky, byl tedy zdemolován skleník nejbližší náměstí, kde byla zbudována samoobsluha, dnes známá jako Konzum. Z této doby se dochovala pouze část s kotelnou a obloukovým oknem. S přestavbou oranžerie došlo projektem *Rekonstrukce palmového skleníku státní zámek Opočno* v roce 1979. V projektu je skleník již nazýván jako palmový a obsahoval účel skleníku, který měl mít jak temperované prostory pro uskladnění rostlin na zimu, sociální zařízení a služební byt pro zahradníky a mimo jiné i prostory pro městskou lidovou knihovnu.¹⁰⁸

4.3.3 Čínský pavilon

Jednou ze staveb objevující se v Rudolfově údolí je čínský pavilon, nebo také „orientální pavilonek“. Čínský pavilon je umístěn na jižním břehu dolního rybníka. Má kruhový půdorys a je vybudován z dubového dřeva. Skládá se z dvanácti sloupů krytých střechou kuželového tvaru.

Skácení stromů využitých později na jeden ze sloupků lucerny je datováno do zimního období roku 1890/1891. Jelikož je tento rok poměrně pozdní dobou na stavbu orientálního pavilonku, které byli oblíbené především v průběhu 18. století a začátku století 19., předpokládá se, že měl pavilon i svého předchůdce, nejstarší fotografií je podoba z roku 1870 velmi podobná současné podobě.¹⁰⁹

¹⁰⁷ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum palmového skleníku v zámecké zahradě*, Národní památkový ústav, 2022, s. 9-11.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 11-16.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 26-29.

Obr. 14: 1870, Zdroj: Sbírký SZ Opočno, inv. č. OP 12326/010

Současná stavba je tedy z konce 19. století. Ta byla během 50. a 70. let 20. století opravována. Dle stavebně-historického průzkumu není možné jednotlivé části konstrukce přesně datovat, ale z velké části jsou pravděpodobně výsledkem oprav ve 20. století. I při opravách ve 20. století bylo dbáno na zachování historické podoby pavilonu. Pavilon je v rámci České republiky jedním z mála dochovaných pozůstatků vlivů orientální kultury na vývoj zahrad. Jedná se o pavilon „v rustikálním stylu“.¹¹⁰

Výstavba pavilonu je literaturou kladena do doby vzniku parku, což nemůžeme díky nedostatku pramenů potvrdit. Avšak pavilonek není zmiňován ani v době, kdy již v parku prokazatelně stál. Patrnější je stavba na mapových podkladech, kde ji můžeme nalézt na mapě stabilního katastru z roku 1840.¹¹¹ Jedná se o stavbu dřevěnou, kterou poté nalezneme i na katastrální mapě z roku 1878¹¹² a podobně je zobrazen i na schématickém plánu Opočna z 1. poloviny 19. století.¹¹³ Bližší informace včetně velikosti nejsme

¹¹⁰ KŘESADLOVÁ, Lenka, LETÁ, Michaela a kol. *Stavby s orientální tematikou v památkách zahradního umění v ČR*, Kroměříž 2021, s. 101.

¹¹¹ Indikační skica, Opotschno (Opočno) 1840, Prohlížení archiválií (cuzk.cz); Originální mapa stabilního katastru, Opotschno (Opočno) 1840, Prohlížení archiválií (cuzk.cz); Císařský povinný otisk, Opotschno (Opočno) 1840, Prohlížení archiválií (cuzk.cz) (staženo 20.12.2023).

¹¹² SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa č. 388.

¹¹³ Mapová sbírka Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, Kanský, *Ideal-Plan von d. Stadt Oppotschno*, 1780–1850. Dostupné na:

schopni z mapové dokumentace odvodit. Dále se pavilon objevuje taktéž v zahradnickém časopisu *Flora* vydaném kolem roku 1906.¹¹⁴ V rámci fotografie ho můžeme nalézt na snímku z archivu zámku datovaného k roku 1870, kde je pavilon částečně zakrytý vegetací a pořízený z protějšího břehu. U pavilonu jsou umístěny loďky a plovoucí domek pro ptactvo.¹¹⁵

Záznamy o pavilonku pak můžeme částečně zaznamenat v materiálech Národního památkového ústavu. Dle informací byl pavilonek roku 1949 ve stavu vyžadujícím opravu. Z těchto záznamů lze vyčíst stručné údaje o čínském pavilonu, který měřil 7 metrů na výšku, 5 metrů do šířky a byl kulatého tvaru vyrobený ze dřeva. Dle odhadů měla cena opravy stát cca 10 000 Kč.¹¹⁶ Roku 1951 byl již pavilon opraven. Dále byla opravena střecha a podle faktury z roku 1952 bylo zhotoveno plechování za 965 Kč.

Čínský pavilon bylo nutno kvůli havarijnímu stavu opravit roku 1969, tak se ale nestalo a díky tomu byl stav pavilonku zmiňován opět roku 1970, kdy je zaznamenáno, že KSSPPOP bylo sjednáno dodání dřeva. Roku 1969 docházelo k objednávce na opravu dřevěných mostů. Můžeme vidět snímek z opravy ze dne 7. července 1970.¹¹⁷

http://mapy2.natur.cuni.cz:8080/geonetwork/srv/eng/catalog.search#/metadata/dc3669ee-843d-4d9a-9b6f_batch9_layer_D1_00057_00056_300dpi (staženo 10.1.2024).

¹¹⁴ FULÍN, Martin. *Na Opočně*, Česká Flora, č. 7, červenec 1906, s. 101–106.

¹¹⁵ Sbírký SZ Opočno, inv. č. OP 12326/010.

¹¹⁶ Národní archiv, fond: SPS, kt. 389, zpráva z 10. 3. 1949.

¹¹⁷ NPÚ – ÚOP Josefov, fotoarchiv, číslo negativu 26043, foto: Dobrkovský. Snímek označen Zám. park – oprava zvonice in: ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ, Zuzana, *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Praha 2023.

Obr. 15: 7. července 1970, Zdroj: NPÚ – ÚOP Josefov, č. neg. 26043 z SHP

K dalším zásahům patrně došlo s natáčením filmu *Smrt talentovaného ševce* z roku 1982. V roce 1998 zasáhla zámecký park povodeň, při které byl mimo jiné poškozen i čínský pavilon, jehož oprava byla stanovena 36 750 Kč a NPÚ schválena.¹¹⁸

4.3.4 Hájenka

Hájenka je další stavbou, která se nachází v zámeckém parku. Předchůdce hájenky je kladen do první poloviny 19. století, tedy doby, kdy v parku vznikaly vodopády, altány i můstky. I materiály ke vzniku hájenky jsou omezené. Částečně nám pohled na její

¹¹⁸ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023, s.24.

existenci zpřístupňují mapové podklady. Hájenska byla dle polesních map zobrazována na území okraje obory, avšak tyto mapové podklady nebývají přesně datované. Na mapě z roku 1797 je patrná budova vodárny, ale hájenka zde zachycena není. Další mapa z roku 1840 hájenku taktéž nezachycuje, ale v ní nejsou začleněny ani zbylé stavby v zámeckém parku.¹¹⁹ Hájenska se ale na mapovém materiálu objevuje poprvé v jiné mapě z roku 1840, jedná se o malý obdélník nazvaný jako „*Forsthaus*“ a označený znakem paroží. Budovu označuje i mapa z roku 1894, kde je stavba označená zkratkou *Hg*, pravděpodobně od německého výrazu hajný.¹²⁰

Dle Petra Hulíka byla budova pravděpodobně vystavěna mezi lety 1862-1872, což odhaduje z mapových podkladů. Taktéž předpokládal, že prostor kolem hájenky byl využíván k piknikům panstva i jejich hostů a hájovna tudíž pravděpodobně sloužila i jako občerstvovací zázemí a toalety panstva a jejich hostů.

Dle Hulíka měla stavba hájenky tři etapy. První etapou byla malá stavba čtvercového typu z cihlového zdiva, která se v mapových podkladech objevuje od roku 1878 a patrně mohla sloužit jako občerstvovací zázemí. Druhou etapou byla stavba roubené střední části, v této době byla dle autora budova zastřešena. Ve třetí části, kolem roku 1960/ 1962 až do roku 1973 dochází k moderním úpravám budovy, kdy byla vystavěna pozemní část budovy s terasovou střechou. Autor studie stavbu přičítá organizaci Svazarm, protože se nedaleko hájovny v 50. a 60. letech 20. století nacházel motokrosový ovál.¹²¹

Stavebně historický průzkum popisuje, že dle dendrochronologických průzkumů musela být budova nejspíše znovu vystavěna po roce 1895. Hájenska se poté objevila až na výše zmiňovaném plánu *Parc du Prinz Colloredo Mansfeld a Opočno*, který vznikl na přelomu 19. a 20. století. Budova je na plánu vymezena obdélníkovým půdorysem,

¹¹⁹ WOBORŽIL, Wenzel, *Porostní mapa polesí Obora*, 1840. Dostupné na: <http://chartae-antique.cz/> (2.12.2023).

¹²⁰ Císařský otisk stabilního katastru, 1840, Prohlížení archiválií (cuzk.cz). Originální mapa stabilního katastru, 1840, Prohlížení archiválií (cuzk.cz) (staženo 20.12.2023).

¹²¹ Archiv kastelána SZ Opočno Tomáše Kořínka, Petr Hulík, NKP SZ Opočno, Město Opočno, Královéhradecký kraj, Zaměření stávajícího stavu objektu „SO 12 – Hájovna čp. 275“, Praha 12/2021, s. 67–73.

oplocena a je propojena parkovými cestami, v jejím okolí se nachází několik vyhlídek. Zachycena je i na fotografii z roku 1906.¹²²

Obr. 16: 1906, Zdroj: Sbirky SZ Opočno, inv. č. OP inv. č. OP09477/019

Dle průzkumu parku v roce 1948 byla budova navržena k zachování i vzhledem ke krásným výhledům. Park v těchto letech neměl nejlepší péči, a kromě cest a porostů nebyla více udržována ani samotná stavba hájenky. V roce 1970 byla odeslána na KSPPOP žádost o pronájem hájenky pro účely Výzkumného ústavu lesnického, který zde chtěl mít svoji terénní základnu. Žádost, ale byla zamítnuta pro nevyhovující stav budovy. I dle kontrolního dne z roku 2008 byla budova navržena k zachování.¹²³

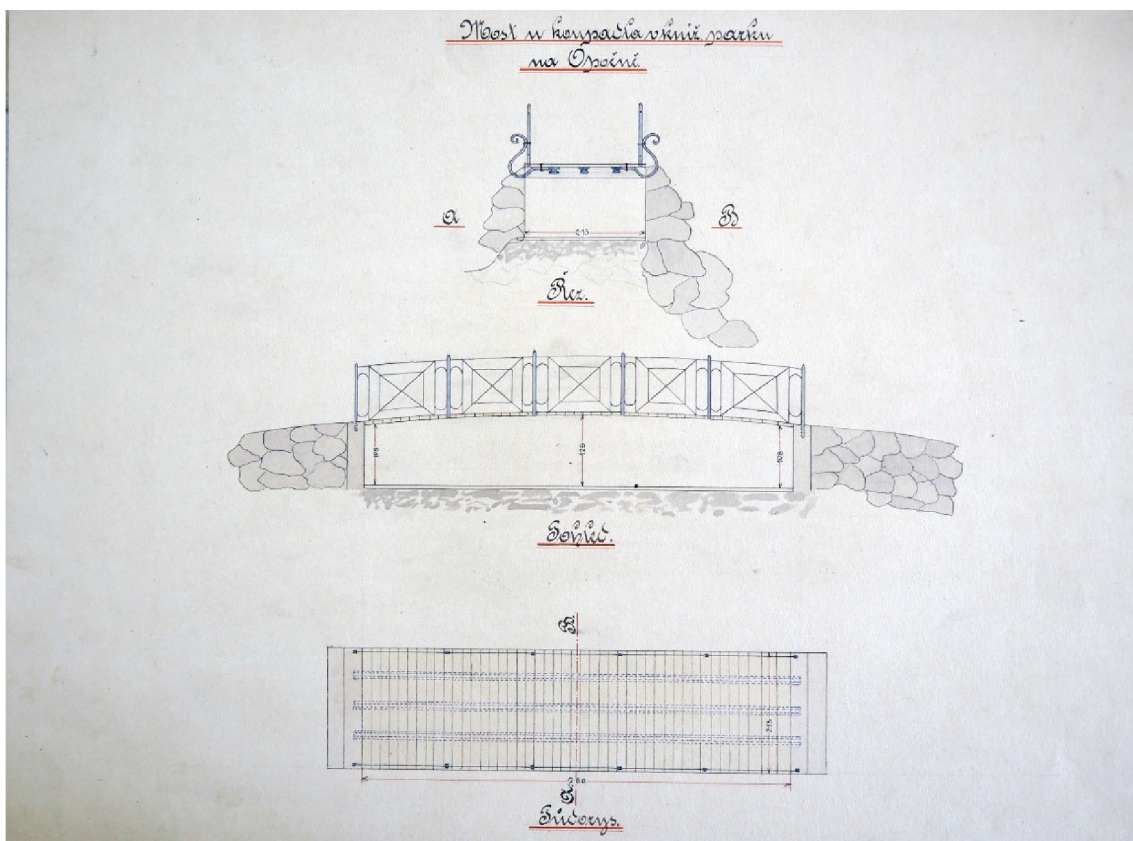
4.3.5 Převlékárna

Stavba převlékárny, kterou panstvo užívalo jako prostor pro odložení šatstva před koupáním, se objevuje u dolního zámeckého rybníka. Rybník je na západní části ukončen hrází, která má dva přetoky s můstkem. Jižní můstek má zhruba ve své polovině stavbu čtvercového půdorysu. Od stavby převlékárny vedou schody na cestičku k potoku. Stavbě

¹²² ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023, s. 35-37

¹²³ NPÚ – ÚOP Josefov, spisový archiv, Zámek Opočno; Archiv kastelána SZ Opočno Tomáše Kořínka, Petr Hulík, NKP SZ Opočno, Město Opočno, Královéhradecký kraj, Zaměření stávajícího stavu objektu „SO 12 – Hájozna čp. 275“, Praha 12/2021, s. 74.

se pravděpodobně říkalo *Koupadlo*, jak dokládá plán nazvaný *Most u koupadla* v *knížecím parku na Opočně*.¹²⁴

Obr. 17: Plán mostu u koupadla, konec 19. století; Zdroj: SOA Zámorsk, fond: Velkostatek Opočno, mapa č. 1382

Pravděpodobně patřila do nemladší části parkové zástavby, kdy došlo k přestavění výše zmíněného palmového skleníku, orientálního pavilonu i hájovny. Sloužila jako převlékácká kabina pro panstvo při koupání.

Stavba byla umístěna na obdélné cihelné podezdívce, krytá byla sedlovou střechou s lepenkou. Stěny měli hnědý nátěr, výplně byly světle žluté. Vstupní dveře byly dvoukřídlé ve středním dílu hlavního průčelí a otevíraly se do interiéru stavby.¹²⁵

Přesné informace o roku vzniku stavby doloženy nemáme. Materiálem pro určení bližší doby stavby jsou opět spíše mapové podklady. Poprvé je dochována na mapě, která vznikla do roku 1906. Dle dendrochronologického průzkumu můžeme převlékárnu blíže zařadit k roku 1885 a 1886 a to podle stáří jednoho z trámů nosné konstrukce. Stavba byla

¹²⁴ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, č. 1382, Most u koupadla, nedat.

¹²⁵ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023, s. 49-50.

pravděpodobně zřízena ve 2. polovině 80. let nebo v 90. letech 19. století. Koupadlo můžeme nalézt na snímcích datovaných do 20. let 20. století, kde je patrné dřevěné zábradlí s madly z větví kolem hráze rybníka a most s kovovým zábradlím.¹²⁶

Obr. 18: Snímek převlékárny z jihu; Zdroj: Fotoarchiv GŘ NPÚ Praha, č. neg. 96238

4.3.6 Vodárna

Vodárna je nejstarší stavbou zámeckého parku a její funkce byla ryze praktická. Měla zásobovat zámek (později i město Opočno) vodou. Stavba je umístěna na stejném místě jako její předchůdce, jehož doklad máme popsán již v urbáři z 16. století, přesněji roku 1598, kde je popsán jako „*stroj, kterýmž se na zámek voda k velikému pohodlí zámku i města žiene*“.¹²⁷ Voda byla použita z rybníčku na Zlatém potoce. Avšak stavebně historický průzkum mluví o nejednoznačnosti určení, zda v sobě má budova renesanční konstrukci. Budovu hypoteticky klade do 17. století, kde je doložena i obrazovými prameny. Urbář z roku 1636 už zařízení v údolí nazývá vodárnou.¹²⁸ Analýzou nejstarších urbářů se zabýval Petr Nosek, který uvádí, že voda tekla dřevěným potrubím do dvou

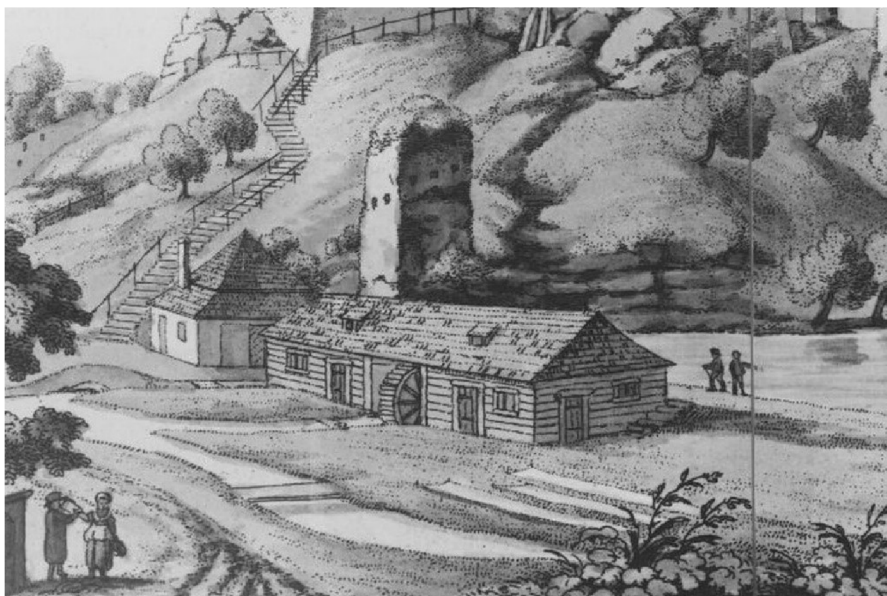
¹²⁶ Tamtéž, s. 49-50.

¹²⁷ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámrska, AF Velkostatek Opočno, Urbář 1598, folio 11.

¹²⁸ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámrska, AF Velkostatek Opočno, Taxa 1636, folio 2v.

kašen v předzámčí, zde k ní měli přístup nejen služebnictvo na zámku, ale také městské obyvatelstvo.¹²⁹ O vodárnu pečoval vodák Bělohávek.¹³⁰

V 18. století, přesněji dne 6.10.1743, došlo k uzavření dohody, která měla vyřešit problémy s nedostatkem vody ve městě, není však známo, jak měla tehdejší, ať už renesanční nebo barokní, vodárna fungovat. V prvních pramenech, kde můžeme blíže pozorovat vodárnu, se jedná o jednoduchou přízemní stavbu opatřenou mansardovou střechou a vstupními dveřmi.¹³¹ Její vzhled je zobrazen na vedutě z roku 1806, kde je vyobrazena poblíž stavby valchy, která byla později zbourána.¹³² Původně k budově vodárny a valchy patřilo ještě obydlí vodaře a věž. Budova valchy, věž i vodařův dům byly později zbourány, patrně v době, kdy byl park přetvořen na park anglický. Vodárna má v té době podobný rozsah. Svým rozsahem se budova patrně od 19. století nezměnila.¹³³

Obr. 19: E. Malovec, 1806, pohled na zámek a údolí Zlatého potoka od východu

¹²⁹ NOSEK, Petr. *Východočeské panství Opočno v letech 1618–1638*, Praha, 2009. Magisterská diplomová práce, s. 34.

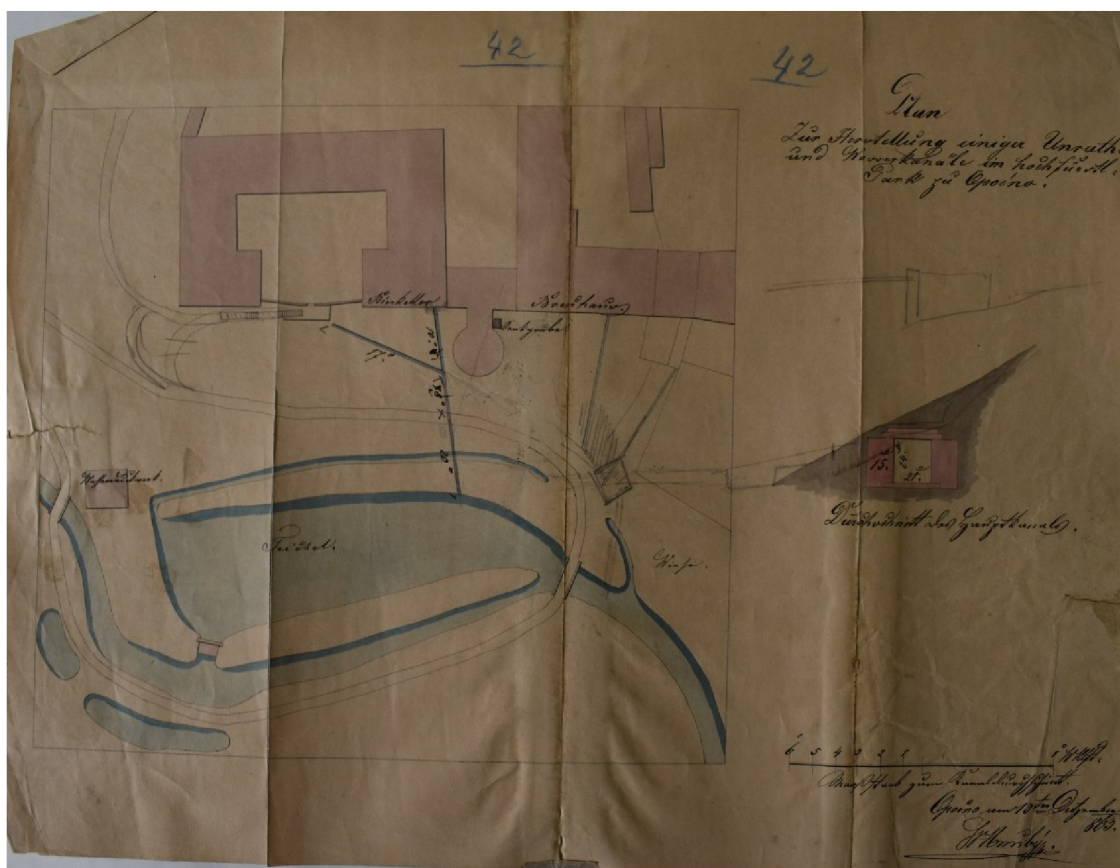
¹³⁰ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, kniha počtů 1617, folio 38v; 1622, folio 37; 1623/24, folio 38v.

¹³¹ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023, s. 54-55.

¹³² Národní archiv, fond: Benediktini Břevnov, *Pohled na zámek Opočno a park od východu, počátek 19. století*, grafický list inv. č. 303.

¹³³ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023, s. 54-55.

O budově vodárny pojednává ve své studii i Lokvenc, který se zmiňuje o skice mistra Phillipyho, která však není k dispozici.¹³⁴ Opočenský stavitel V. Hrubý zhotovil plán zachovaný ve fondu Velkostatek Opočno z roku 1863, kde je patrné technické řešení vodovodu, vodárna je popisována jako „*Wasserdruckwerk*“. Ohledně změny rozvodů vody v Opočně se poté dochoval druhý plán, kde nese budova název „*Druckwerk*“¹³⁵

Obr. 20: Plán úpravy vodovodu, 1863; Zdroj: SOA Zámorsk, fond: Velkostatek Opočno, mapa č. 1360

Během přelomu roku 1868 a 1869 bylo mašínistou Myškou vloženo do vodárny nové zařízení. A roku 1875 byla vodárna opravována a bylo jí dáno nové kolo.¹³⁶ Později vzrůstala ve městě potřeba nového vodovodu, tu popisuje farář Antonín Flesar.¹³⁷

¹³⁴ LOKVENC, Theodor, TESAŘ, Vladimír. *Zámecký park v Opočně, Východní Čechy 1964*, Vlastivědný sborník prací o přírodě, dějinách a hospodářství východních Čech, s. 102-110.

¹³⁵ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, č. 1317, *Plán vodovodu*, 1896.

¹³⁶ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023, s. 54-55

¹³⁷ FLESAR, Antonín. *Popis historicko-archeologicko-statistický okresu Opočenského*, Hradec Králové, 1895, s. 13.

Modernizace proběhla roku 1898, při té příležitosti byl zbudován taktéž vodovod v parku. Zahradník Josef Liehm vytvořil plán, na kterém je patrné trasování vodovodu.¹³⁸ Dle domluvy mezi knížetem a obcí měly být přebytky vody sváděny do rezervoáru mezi školou a kaplankou, vysvěcen byl vodovod roku 1900. Pořízena byla i nová turbína, která byla poháněná vodou ze Zlatého potoka. V roce 1938 byl vytvořen návrh na technickou opravu vodárny, kdy měla být stávající turbína vyměněna za novou turbínu a stejně tak byla za nová vyměněna i čerpadla. Navrženo bylo i řešení při nedostatku vody ve Zlatém potoce. I tak se ale počítalo s tím, že cca po dobu 3 měsíců nebude dostatek pohonné vody. V této době byl zrušen pstruhový rybníček, který se nacházel nedaleko od vodárny, a to z hygienických důvodů.¹³⁹

Roku 1941 byla vodárna převzata městskou správou, o rok později proběhla kolaudace nového vodovodu. V roce 1947 dochází k převzetí správy zámku pod národní kulturní památku. Ve spisu komise je uvedeno, že zde byl starý zámecký vodovod zrušen a voda do zámeckých budov byla dodávána vodovodem městským kromě hájovny a letohrádku. Městský vodovod čerpal vodu z pramene v parku na parcele 1.475, kde je postavená taktéž městská pomocná vodárna. Hájovna byla zásobena vodou z pozemku 1.454.¹⁴⁰

Vodárna byla opravována roku 1957, jelikož byla památkově chráněným objektem, zažádal *Krajský národní výbor* o přerušení prací na vodárně a upomínkoval již provedené práce. Dle hodnocení technického stavu objektu z roku 1963 bylo udáno, že je střecha budovy v havarijním stavu a vyžaduje nutnou opravu. Další opravy poté probíhaly v roce 1984. Další úprava proběhla v roce 1998, poté co byla budova poškozena povodní Zlatého potoka, zaplaven byl i interiér a vstupní dveře. Technické úpravy na vodárně byly vyčísleny na 540 750 Kč.¹⁴¹

¹³⁸ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, č. 1317, *Plán vodovodu*, 1896.

¹³⁹ ŘÍHOVÁ, Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana. *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Národní památkový ústav, 2023, s. 55.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 56-57

¹⁴¹ Tamtéž, s. 57

4.4 Flora zámeckého parku

Lokvenc ve své studii charakterizuje vegetační stupeň jako buko-dubový, v údolí patří část parku do lužních lesů. Svahy pod zámek nazval jako živné a svahové. Dle této charakteristiky soudí, že údolí bylo pokryté lesem, kde se objevovaly jilmy, jasany ztepilé, duby letní, olše, stromové vrby a nechybělo ani křovité patro. Svahy byly pokryty suťovým lesem s jilmem habrolistým, habrem obecným, javorem klenem, ale i bukem lesním. Při kolonizaci byly svahy odlesněny pro lepší přehled nad terénem.¹⁴²

Park se rozkládá do 4 rozdílných ekotopů. Severní svah proti zámku je lesní půda bohatá na minerální živiny i humus, ve střední části je část suťového lesa, kde se objevují lípy, jilmy, javory a jasany. Z bylin se zde vyskytovala například hluchavka žlutá, česnáček lékařský, bažanka lesní nebo ptačinec velkokvětý. Západní část byla pokryta uměle vysázenými dřevinami, převážně smrky, ale i skupinou modřínů a tisů. Skalky byly místy, kde se hojně vyskytovaly mechy a drobné kapradiny jako bukovinec nebo osladič, ale také meruzalka alpská a břechťan. Svah pod zámek je naopak velmi slunný, na západní straně spíše s převahou lesa, východní strana má parkovou úpravu. Zde převládají různé javory, jasany nebo jilmy a bylinné patro zastupují dymnivky, plicníky, lipnice hájní nebo orseje. Východní část svahu byla pokryta vzácnějšími keřovitými porosty. V údolí se nachází louka, na které se nalézal kosatec nebo žabník. Před letohrádkem se nacházela plocha vhodná pro pěstování exotických bylin i okrasných zahrad.¹⁴³

Parková výsadba byla taktéž doplňována řadou sázených dřevin. Vysázeny byly stromy běžně se vyskytující v českých zemích, ale taktéž cizokrajné dřeviny. Během doby však řada dřevin vyhynula. Vlivů, které ovlivnily vyhynutí některých druhů byla jak nesprávná péče nebo nevhodné klimatické či půdní podmínky. Přesné druhové složení dřevin, které bylo původním, není známé. Zapisovány pak byly především dřeviny vzácné či cizokrajné. Mezi ty patří převislá douglaska, sekvoje, pěnišníky, kaštanovník jedlý,

¹⁴² LOKVENC, Theodor, *Opočenský zámecký park*. Orlické hory a Podorlicko: přírodou, dějinami, současností – sborník vlastivědných prací, Rychnov nad Kněžnou 2001, sv. 11, s. 135-141.

¹⁴³ Tamtéž, s. 135-141.

borovice těžká, tisovec dvouřadý, tamaryšek, jinan, sbírka cypřišů a zeravů, pestrý buk lesní, mohutná turecká líska, tulipánovník, nahovětvec, dřežovec, mohutné lípy a duby.¹⁴⁴

Mezi lety 1909-1912 byla na jihovýchodním svahu vedle hladomorny zbudována vinice. Vinice neprosperovala, a tak došlo roku 1932 ke změně výsadby na meruňky a broskve.¹⁴⁵

Osázena byla i část údolí v místě pod hladomornou. Zde byly vysázeny především květiny okrasného účelu. Květiny však neměly takovou péči a časem došlo k jejich postupnému vymizení. Byly zde, jak byliny původu domácího, ze kterých můžeme jmenovat např. *Monarda dilma*, *Lobelia cardinalis*, *Rodgersia*, *Polygonum* nebo *iris*y.¹⁴⁶

Zámecká zahrada před letohrádkem byla také bohatá na ovocné dřeviny, její část sloužila jako ovocný sad. Situaci opočenských skleníků můžeme sledovat především na podkladu výnosů z hospodářství. Dokonce roku 1740 se zde pěstovalo na 62 meruněk, 32 višní, 47 broskvoní a 18 mišpulí. O 9 let později se počet rozšířil na 400 kusů ovocných dřevin, v největším zastoupení byly hrušně a jabloně. V průběhu 17. století došlo po vzoru jiných panství k pěstování cizokrajných plodin jako byly citrusy nebo ananasy, dokonce 357 citrusů a 200 ananasů. Rostlinám se ve sklenicích dařilo, podle výnosů hospodářství z roku 1783 bylo sklizeno přes 500 plodů, o rok později již více než trojnásobek, tedy 1696 plodů různých citrusů o celkové váze cca 180 kg.¹⁴⁷ Ve sklenicích se ale mimo jiné pěstovaly i další subtropické rostliny, například kakaovník, olivy, myrta, aloe, pryžce ale i různé druhy palem, fikusů nebo oleandrů.¹⁴⁸ Jižní terasa letohrádku byla nazývána jako vanilková, byl zde pěstován otočník peruánský vonící po vanilce.¹⁴⁹

¹⁴⁴ MEJSTRÁKOVÁ, E., ŠOFR, Martin. *Iventarizace a hodnocení dřevin, rostoucích v zámeckém parku v Opočně, u Letohrádku*, Národní památkový ústav, ÚOP v Josefově, 2011 (nestr.).

¹⁴⁵ Tamtéž, (nestr.)

¹⁴⁶ LOKVENC, Theodor, TESAŘ, Vladimír. *Zámecký park v Opočně*, Východní Čechy 1964, Vlastivědný sborník prací o přírodě, dějinách a hospodářství východních Čech, s. 102-110.

¹⁴⁷ SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, *Výroční roční uzávěrka panství Opočno pro léta 1740, 1783, 1784. (nezpracováno)*.

¹⁴⁸ LOKVENC, Theodor, TESAŘ, Vladimír. *Zámecký park v Opočně*, Východní Čechy 1964, Vlastivědný sborník prací o přírodě, dějinách a hospodářství východních Čech, s. 102-110.

¹⁴⁹ MEJSTRÁKOVÁ, E., ŠOFR, Martin. *Iventarizace a hodnocení dřevin, rostoucích v zámeckém parku v Opočně, u Letohrádku*, Národní památkový ústav, ÚOP v Josefově, 2011 (nestr.).

4.5 Hmyz

Opočenský zámecký park, svým bohatým a pestrobarevným prostředím, představuje i domov pro různé druhy vzácného hmyzu. Díky rozmanitému spektru rostlinných druhů a ekosystémů, v parku nacházejí ideální podmínky pro svůj život i rozmnožování. Mezi vzácný hmyz, který můžeme hledat na území zámeckého parku, spadají například druhy motýlů, jako modrásek bahenní (*Maculinea nausithous*) či babočka ohnivá (*Lycaena virgaureae*), mohou být pozorovány v okolí různorodých květinových porostů. Mezi zajímavé a netradiční brouky můžeme zařadit pestřenku rybníčkovou (*Cicindela hybrida*) či nosatcovitého brouka ozbrojeného (*Curculio venosus*), který se specializuje na plody jistých druhů stromů.¹⁵⁰

Kolem velkých rybníků v parku se mohou vyskytovat vážky, jako například vážka černočárná (*Aeshna juncea*), která je charakteristická černým zbarvením a vyskytuje se především kolem čistých a rybnatých vod.¹⁵¹

¹⁵⁰ RESL, Jaroslav, *Entomologický průzkumu vybraných skupin hmyzu v zámeckém parku Opočno v roce 2019 s dodatky za roky 2020 a 2021*, Sněžné 2021. Dostupné na: <https://bioklub.webnode.cz/acta/> (staženo 15.10.2023).

¹⁵¹ Tamtéž.

5 SHRNU TÍ

Jak je z práce patrné, zdrojů pro bádání v historických zahradách a parcích není mnoho. I tak, ale existuje řada zdrojů, o které se v bádání můžeme opřít. Více zdrojů se vyskytuje spíše v době 19.-20. století, z období 16.-18. století jsou zdroje spíše omezené. V bádání bylo možno se opřít zejména o mapy a plány dochované v archivech SOA Hradec Králové a Státního zámku Opočno. Mapové materiály nám poskytují cenné informace o změnách rozsahu zahrad i parků, ale také stavbách, které se na území zahrad a parků objevovaly. Díky tomu bylo možné sledovat a alespoň zhruba přiřadit vznik určitých budov k roku jejich stavby. Plány, taktéž dochované v archivech, plnily podobně důležitý zdroj informací. Díky plánům bylo možné sledovat záměry tvůrců zahrad, ale i výsadbu, která mohla napovědět, kdy došlo ke změnám prostoru na volně krajinářský park nebo ke změně komponované zahrady na zahradu jiného slohu. Kromě plánů na realizaci zahrady to byly i důležité plány týkající se přestavby jednotlivých budov v parku nebo například plán, který poskytoval přehled o řešení vodních zdrojů v parku. Z plánů můžeme ale vyčíst i další informace, jako je například realizátor, zadavatel či rok, ve kterém park vznikl a podstatné informace nám poskytují taktéž popisy na plánech, díky kterým dokážeme blíže prozkoumat účel určitých budov i jejich názvy. Například díky plánu na anglikanizaci parku bylo možno zjistit, že zadavatelem parku byl Rudolf Josef Colloredo-Mannsfeld, který plán schválil s jednou výtkou a současně víme, že patrně před rokem 1810 k jeho vzniku nedošlo.

Dobrou dopomocí mohou být taktéž výnosy z hospodářství, ve kterých je patrné, co se na panství pěstovalo a s jakou úspěšností. Z historicky mladších zdrojů mohou posloužit i materiály monitorující zaměstnance panství nebo řemeslné knihy, které poskytnou vhléd do přestaveb na zámku. Pokud se chceme na vývoj parku podívat také z jiného úhlu pohledu, může nám cenné informace nabídnout stavebně historický plán budov, který poskytuje i informace o dendrochronologických průzkumech i terénních výzkumech v parku a zahradě.

Vzhledem k nižšímu množství historických pramenů je opěrným bodem taktéž literatura. Kromě obecné literatury popisující zámecké parky a zahrady jako je dílo od Boženy Pacákové Hošťálkové nebo Karla Hiekeho, lze nahlédnout do literatury

popisující Opočenské panství. Informace o parku se zde vyskytují spíše okrajově, ale mohou pomoci k dalšímu bádání. A jedním ze stěžejních článků byl samozřejmě článek Theodora Lokvence, který ve své práci poskytl nastínění historie parku, ale i vymezení významných dřevin. Z novějších zdrojů můžeme nalézt opočenský park i v časopisech dob minulých, jako třeba v časopise Flora.

Novou perspektivu bádání může upravit také zpřístupnění fondu Velkostatek Opočno. Dá se předpokládat, že by mohly materiály uchované v tomto fondu napomoci vysvětlení určitých nejasností ohledně vzniku parku či realizaci některých staveb, o kterých nemáme přesné údaje. Mohlo by k tomu přispět, jak bližší prozkoumání hospodářských výnosů, ale i plánů na přestavby či záznamy řemeslných prací. Další informace by mohly plynout i z nákupů dřevin, ať už vzácného nebo ovocného charakteru. Více poznatků by mohly poskytnout i informace o vyplacených částkách, jak zaměstnancům zámku, tak externím osobám podílejících se na přestavbách.

6 ZÁVĚR

Opočenský zámecký park patří nejen k významným přírodním skvostům východních Čech, ale i České republiky. Je místem, které nabízí, jak příjemné trávení volného času, tak i krásný pohled na zámek a město Opočno z řady vyhlídek, které se v něm nachází.

Cílem této práce bylo přiblížit historii zámeckého parku i jeho vývoj a shrnout jeho historii do ucelené práce. Věnovali jsme se krátce historii opočenského panství, která zde byla zmíněna pro lepší porozumění vývoji parku a dodání komplexního pohledu na tuto tematiku. Převážná část práce byla věnována historii opočenského zámeckého parku a stavbám, které se v něm nacházejí.

Opočenské panství po dobu své existence mělo řadu majitelů, k nejvýznamnějším rodům se řadí rod Trčků z Lípy, který na panství vládl 140 let, a následně rod Colloredo-Mannsfeldů, který roku 1635 přebírá panství na následujících 300 let. Poté se panství dostalo do rukou Velkoněmecké říše a po 2. světové válce pod správu státu. Od roku 1991 probíhalo restituční řízení. Budovy zámku jsou ve správě Národního památkového ústavu.

První ucelenou oblastí, které byla věnována péče, byla obora o dnešní rozloze 217 ha, která sloužila panstvu k odpočinku i zábavě, chovala se zde řada zvěře. Historicky dalším „starším“ územím byla komponovaná zahrada, která se dnes nachází v části blízce přiléhající Opočenskému náměstí a centru města. Původně sloužila komponovaná zahrada jako místo okrasné, určené k odpočinku. Původně zbudována jako renesanční, později nahrazena volně krajinářskou výsadbou. V rovinnaté části se nacházely i významné stavby, například stavba letohrádku, která dodnes horní části parku dominuje. Vedle ní byla později postavena i míčovna. To ale nejsou jediné stavby na tomto prostoru, nyní můžeme pozorovat i budovu palmového skleníku, kterému předcházela patrně již barokní zástavba. V této části parku byl věnován také prostor pro pěstování subtropických rostlin. Můžeme mluvit obzvláště o výnosech, které máme zaznamenané v 18. století. Na území zahrady se objevovaly olivy, ananasy i řada dalších cizokrajných plodin.

Historie volně krajinářského parku je spjata hlavně s rodem Colloredo-Mannsfeldů, především s Rudolfem Josefem Colloredo-Mannsfoldem, za jehož správy

panství, dochází ke změně údolí pod zámek, které již nemuselo plnit obranou funkci. Přesné datum vzniku parku jasné není, ale největší shoda se nachází mezi lety 1816 až 1820. Přestavby parku probíhaly patrně v několika etapách. Dle tehdejších trendů bylo údolí přetvořeno na volně krajinářský anglický park s volnou výsadbou a řadou vzácných dřevin. V parku se nacházely dva rybníky, louka i porostlé stráně. V dolní části parku se již od 17. století nacházela budova vodárny. Později stavby doplňuje hájenka, čínský pavilonek a nejpozdější stavbou byla budova převlékárny. Kolem 50. let bylo parku věnováno jen málo pozornosti a park i budovy chátraly. I přesto, že řada vzácných dřevin kvůli špatným podmínkám i údržbě vyhynula, stále v parku nalezneme specifickou floru i faunu.

Jako možnosti pro další bádání vidíme detailní průzkum fondu Velkostatek Opočno, který může do budoucna nabídnout řadu dalších aktualit ohledně vývoje parku i jeho staveb.

V dnešní době park prochází četnými změnami a udržovacími pracemi. Park opět vzkvívá a nabízí prostor pro trávení volného času i příjemné procházky.

SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

Prameny

Archiv kastelána SZ Opočno Tomáše Kořínka, Petr Hulík, NKP SZ Opočno, Město Opočno, Královéhradecký kraj, Zaměření stávajícího stavu objektu „SO 12 – Hájovna čp. 275“, Praha 12/2021.

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa č. 1. Sbírkový SZ Opočno, inv. č. OP 00286/001.

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa č. 11, 1808 (nezpracováno).

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk. AF Velkostatek Opočno. Plán na anglikanizaci zahrady a části parku pod letohrádkem, 1810, mapa č. 1359.

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, č. 1360, Plán ke zřízení vodního kanálu, 1863.

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa 1361 (nezpracováno).

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa 1362 (nezpracováno).

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapy č. 1363, 1366, 1367, 1368, 1383 (nezpracováno).

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, č. 1317, Plán vodovodu, 1896.

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa č. 1377, *Parc du Prinz Colloredo Mansfeld à Opočno*, před rokem 1906.

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, č. 1382, Most u koupadla, nedat.

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno. Řemeslnické a stavební práce na letohrádku, na domě forstmistra, nové radnici a panském domě v Opočně. 1718–1760. (Nezpracováno).

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa č. 388. Národní archiv, fond: SPS, kt. 389, zpráva z 10. 3. 1949.

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, Urbář 1598, folio 11.

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, Taxa 1636, folio 2v.

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, kniha počtů 1617, folio 38v; 1622, folio 37; 1623/24, folio 38v

Národní archiv, fond: Benediktini Břevnov, *Pohled na zámek Opočno a park od východu, počátek 19. století*, grafický list inv. č. 303.

Sbírký SZ Opočno, inv. č. OP 12326/010.

SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, Výroční roční uzávěrka panství Opočno pro léta 1740, 1783, 1784.

SOA Praha, AF Ústřední ředitelství Colloredo-Mansfeld.

SOkA Rychnov nad Kněžnou, Popis panství opočenského 1628-1707, Archiv města Opočna NAD 873, inv. Č. 374/20, kart. Č. 42 spis 20/F.

Edice

BOROVÝ Klement, *Libri erectionum archidioecensis Pragensis saeculi XIV et XV*, Liber I (1358–1376). Praha 1875.

Monografie, studie, články

BURON Miloš a SLAVÍK Jiří, *Standartní stavebně historický průzkum-zámecký letohrádek č.p. 37*, Josefov 2011.

DVOŘÁČEK Petr, *Naše nejkrásnější historické zahrady*. Olomouc 2008.

FLESAR Antonín, *Popis historicko-archeologicko-statistický okresu Opočenského*, Hradec Králové 1895.

FULÍN Martin, *Na Opočně*, Česká Flora, č. 7, červenec 1906.

HALAMAČIKOVÁ Alena, *Zhodnocení stavu historických zahrad a parků severomoravského kraje a možnosti jejich dalšího využívání*, in: Alena Halamčíková – Jana Purkyňova (ed.), *Historické parky a zahrady – současně a budoucí využití*, Ostrava 1989.

HIEKE Karel, *České zámecké parky a jejich dřeviny*, Praha 1984.

HEJNA Antonín, *Opočno, státní zámek a památky v okolí*, Praha 1962.

HENDRYCH Jan a kol., *Slavné zahrady a parky Středočeského kraje*, Praha 2011.

KOŘÍNEK Tomáš, JUNEK Milan, TREGL Vladimír, RAINIŠOVÁ Kateřina, *Text pro průvodce SZ Opočno*, I. díl, Opočno 2022.

KUČA Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII*, Východní Čechy, Praha 1989.

KOZUB Ondřej, *Obora Opočno*, Svět myslivosti, roč. 1, č. 8, srpen 2003.

KŘESADLOVÁ Lenka, LETÁ Michaela a kol., *Historické oranžérie a sbírkové skleníky na území ČR, jejich typologie a památkové hodnoty*, Mendelova univerzita v Brně, 2021.

KŘESADLOVÁ Lenka, LETÁ Michaela a kol., *Stavby s orientální tematikou v památkách zahradního umění v ČR*, Kroměříž 2021.

KUBÍČEK Alois, *Opočen. Umělecké památky Čech 15*. Praha 1922.

LÁSKA Jaroslav, *Někdejší Opočensko a jeho obyvatelé v urbářích panství ze XVI. až XVIII. století*, Orlické hory a Podorlicko 9, Rychnov nad Kněžnou, 1999.

LÁSKA Jaroslav, *Panství Opočno v letech 1650–1750*. In Acta musei reginaehradecensis, Serie B: Scientiae sociales, Práce Muzea v Hradci Králové XII 1970.

LOKVENC Theodor, TESAŘ Vladimír, *Zámecký park v Opočně*, Východní Čechy 1964, Vlastivědný sborník prací o přírodě, dějinách a hospodářství východních Čech.

LOKVENC Theodor, *Opočenský zámecký park*. Orlické hory a Podorlicko: přírodou, dějinami, současností – sborník vlastivědných prací, Rychnov nad Kněžnou 2001.

MAREŠ Václav, PEŠKA Rostislav, *Historický vývoj města Opočna*, Orlické hory a Podorlicko 11, Rychnov nad Kněžnou 2001.

MEJSTRÁKOVÁ E., ŠOFR Martin, *Iventarizace a hodnocení dřevin, rostoucích v zámeckém parku v Opočně, u Letohrádku*, Josefov 2011.

MUSIL František, *Zamýšlení nad nejstaršími dějinami a podobou Opočna*. Orlické hory a Podorlicko 11 2001.

PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ Božena, PETRŮ Jaroslav, *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2004.

PALACKÝ František, *Dějiny doby husitské*, Praha 1870.

PTÁČEK Josef a kol., *Toulky zámeckými parky Čech a Moravy*, Praha 1997.

RATHOUSKÝ Václav, LIKOVSKÝ Zbyněk, *Opočno 1068–2000. historie v datech*, Praha 2006.

ŘÍHOVÁ Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana, *Nedestruktivní stavebně historický průzkum palmového skleníku v zámecké zahradě*, Praha 2022.

ŘÍHOVÁ Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana, *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Praha 2023.

SEDLÁČEK August, *Hrady zámky a tvrze království českého*, díl II., Praha 1994.

SOMMER Johann Gottfried, *Das Königsreich Böhmen statistisch – topographisch dargestellt. Königgrätzer Kreis*, Prag 1836.

ŠŮLA Jaroslav, *Venkovský lid východního Hradecka v letech 1590-1680*, Acta Musei Reginanehradensis, serie B, XIII., Hradec Králové 1971.

ŠŮLA Jaroslav, *Dobrušská privilegia právnovářčná a Jan Rudolf Trčka z Lípy*, Orlické hory a Podorlicko 1, Rychnov nad Kněžnou 1978.

TIKOVSKÝ Ondřej, ŠŮLA Jaroslav, *Ve městě a na zámku*, České Budějovice 2020.

Absolventská práce

JIRÁKOVÁ, Anežka, *Cestovatelství Josefa Colloredo-Mannsfelda (1866-1957)*, Praha 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova.

KEPKA Lubomír, *Vývoj zahradních stylů na panství Colloredo-Mansfeldů*, Praha 2009. Bakalářská práce. Masarykova univerzita.

KOCUROVÁ Pavla, *Zahrada zámku v Dobříši a její výzdoba*, Praha 2017. Magisterská diplomová práce. Univerzita Karlova.

NOSEK Petr, *Východočeské panství Opočno v letech 1618–1638*, Praha 2009. Magisterská diplomová práce. Univerzita Karlova.

PAVLOVEC Ondřej, *Trčkové z Lípy na opočenském panství*, Olomouc 2008. Magisterská diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci.

BARCAL Ondřej, *Reprezentace rodu Trčků z Lípy*, Hradec Králové 2019, Magisterská diplomová práce. Univerzita Hradec Králové.

PLCHOVÁ Veronika, *Historické parky a zahrady České republiky*, České Budějovice 2019. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Bakalářská práce.

Webové zdroje

Císařský povinný otisk, Opotschno (Opočno) 1840, Prohlížení archiválií dostupné na: cuzk.cz (staženo 20.12.2023).

Indikační skica stabilního katastru, 1840, Prohlížení archiválií dostupné na: cuzk.cz (staženo 20.12.2023).

Házová Jana, *Zámecký park v Opočně slaví 200. narozeniny*. Dostupné na: <https://hradec.rozhlas.cz/zamecky-park-v-opocne-slavi-200-narozeniny-vyrostl-z-puvodni-obory-zalozene-v-16-8199513> (staženo 19.9.2023).

KOSMAS. *Kosmova kronika česká*. Praha 1949. Dostupné také na:
<https://kramerius5.nkp.cz/uuid/uuid:bb4b529c-0391-42d7-adb3-b78375765e2c> (staženo 20.9.2023).

Mapová sbírka Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, Kanský, *Ideal-Plan von d. Stadt Oppotschno*, 1780–1850. Dostupné na: <http://mapy2.natur.cuni.cz> (staženo 10.1.2024).

Národní památkový ústav. *Historické události a majitelé* [online]. [cit. 2023-9-30]. Dostupné z: <https://www.zamek-opocno.cz/cs/o-zamku/historicke-udalosti-a-majitele>

Od Kladských hranic [online]. [cit. 2023-9-20]. Dostupné z: <https://odkladskychhranic.wordpress.com/2019/05/05/opocno/> (staženo 20.9.2023).

Plán města Opočna 1808. Dostupné na: [Chartae antique.cz](http://chartae-antique.cz) (staženo 2.12.2023).

RESL Jaroslav, *Entomologický průzkum vybraných skupin hmyzu v zámeckém parku Opočno v roce 2019 s dodatky za roky 2020 a 2021*, Sněžné 2021. Dostupné na: <https://bioklub.webnode.cz/acta/> (staženo 15.10.2023).

WOBORŽIL Wenzel, *Porostní mapa polesí Obora*, 1840. Dostupné na: <http://chartae-antique.cz/> (staženo 2.12.2023).

Seznam obrazových příloh

Obrázek 1- F.V Michálka, Mapa panství Opočno 1749, Zdroj: Chartae Antiquae.cz

Obrázek 2- Plán města Opočna z roku 1808, Zdroj: Chartae Antiquae.cz

Obrázek 3- Franz Reyl: Plán na anglikanizaci parku v Opočně, 1810, Zdroj: SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk. AF Velkostatek Opočno. Plán na anglikanizaci zahrady a části parku pod letohrádkem, 1810, mapa č. 1359.

Obrázek 4- Plán města Opočna 1808 Zdroj: Chartae Antiquae.cz.

Obrázek 5- Franz Reyl: Plán na anglikanizaci parku v Opočně, 1810, Zdroj: SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk. AF Velkostatek Opočno. Plán na anglikanizaci zahrady a části parku pod letohrádkem, 1810, mapa č. 1359.

Obrázek 6- Veduta, která zachycuje hráz horního rybníka před přestavbou, s viditelnou valchou a vodárnou z roku 1802, Zdroj: ŘÍHOVÁ Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana, *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Praha 2023.

Obrázek 7- Originální mapa stabilního katastru z roku 1840, Zdroj: cuzk.cz

Obrázek 8- Indikační skica stabilního katastru 1840, Zdroj: cuzk.cz

Obrázek 9- Plán přestavby oranžerie 1865 autor V. Hrubý, Zdroj: SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa 1361.

Obrázek 10- Mapa parku před 1906 Parc du Prinz Colloredo, Zdroj: SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa č. 1377, *Parc du Prinz Colloredo Mannsfeld à Opočno*, před rokem 1906.

Obrázek 11- Stavba Letohrádku, Zdroj: Státní zámek Opočno.

Obrázek 12- Mapa Opočna 1808, Zdroj: SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk, AF Velkostatek Opočno, mapa č. 11, 1808.

Obrázek 13- Franz Reyl: Plán na anglikanizaci parku v Opočně, 1810, Zdroj: SOA Hradec Králové, archivní oddělení Zámorsk. AF Velkostatek Opočno. Plán na anglikanizaci zahrady a části parku pod letohrádkem, 1810, mapa č. 1359.

Obrázek 14-1870, Zdroj: Sbirky SZ Opočno, inv. č. OP 12326/010.

Obrázek 15-7. července 1970, Zdroj: NPÚ - ÚOP Josefov, č. neg. 26043, Zdroj: ŘÍHOVÁ Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana, *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Praha 2023.

Obrázek 16-1906, Zdroj: Sbirky SZ Opočno, inv. č. OP inv. č. OP09477/019.

Obrázek 17- Plán mostu u koupadla, konec 19. století; Zdroj: SOA Zámorsk, fond: Velkostatek Opočno, mapa č. 1382

Obrázek 18- Snímek převlékárny z jihu; Zdroj: Fotoarchiv GŘ NPÚ Praha, č. neg. 96238, Zdroj: ŘÍHOVÁ Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana, *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Praha 2023.

Obrázek 19 - E. Malovec, 1806, pohled na zámek a údolí Zlatého potoka od východu; Zdroj: Fotoarchiv GŘ NPÚ Praha, inv. č. 54.766, Detail předchozího pohledu s budovou vodárny, věží a valchou, Zdroj: ŘÍHOVÁ Vladislava, KŘENKOVÁ Zuzana, *Nedestruktivní stavebně historický průzkum-stavby v parku státního zámku Opočno*, Praha 2023.

Obrázek 20- Plán úpravy vodovodu, 1863; Zdroj: SOA Zámorsk, fond: Velkostatek Opočno, mapa č. 1360.